

PUBLICAȚIE
SĂPTĂMINALĂ
EDITATĂ DE
GRUPUL
PENTRU DIALOG
SOCIAL

ANUL II • Nr. 40 • 11 — 18 OCTOMBRIE 1991

ROTIREA CADRELOR

Puterea simulează schimbări. și dosarul crimelor crește. Asistăm la o primeire a minciunii prin manevre tot mai derugătoare. Transparency a rămas un desiderat la fel de îndepărtat ca și înălțarea comuniștilor din aparatul de stat, așa cum a hotărât parlamentul cehoslovac, în timp ce la noi moțiunea forădache a fost dată ultiori de o instituție pătătoare. Nu-l văd nici pe Petre Roman, prea liniștit demisionarul premier, apăcindu-și pînă la capăt ideile anticomuniste și antisecuriste de circumstanță, pe care însă acum le agită potetic, înmînându-le și într-un sos naționalist. Cum să cred atîfel cînd și el, alături de Ion Iliescu, a construit toate minciunile fondatoare ale actualului regim și a participat la toate crimile lui declanșate în 22 decembrie? Si ultima la care se face complice e lovitura prezidențialo-sereistă din septembrie. Victimă aparentă, Petre Roman nu întreprinde nimic pentru a face lumină. Mai mult, contribuie prin tăcere sau confuzie deliberată la acreditarea unei noi mari minciuni prezidențiale, și anume că, așa cum Iliescu nu i-a chemat acuma pe miniștri, aceștia au venit tot din propria inițiativă și în iunie anul trecut. Iar Petre Roman tace. Dă slugări din cap la apologia aberantă și impudică a socialistului făcut de către Iliescu în fața emigratiei românești, ba îl oferă președintelui și interprétatii disculpante. Cum vrea atunci să lupte realmente împotriva comunismului și Securității, și nu doar împotriva unuia sau altuia dintre adversari directi? Cu arăganță și falsitatea de pînă acum? Demiterea lui, așa cum s-a produs, nu e decît o mișcare într-o strategie electorală mai largă, el însuși și-a acceptat cîdere din calcul, fie și nefăcind nimic ca să o impiedice. Aripa conservatoare avea nevoie și de spectacolul unui copil teribil, al unui "disident" obedient în fond. Petre Roman nu face decît să contribuie și el, gălăgios, la dorita îngropare a alegerilor locale, căci puterea nu-și poate permite luxul de a pierde controlul asupra teritoriului, în vederea viitoarei campanii electorale. Astăzi, cit mai multe schimbări de lăsată pe un immobilism cit mai incopătănat. Dictatura cu față democratică sau democrație cu substrat dictatorial. Dovezi? Proprietatea privată și inițiativa particulară sunt sistematic sabotate. Statul și instituțiile sale repressive se întăresc. Separarea puterilor e o pură parodie. Armata a fost pusă pe picior de război împotriva demonstranților. Se întreprind razii de intimidare. Presa independentă e amenințată cu acțiuni

de forță. și pe acest fond, au loc confrințe de presă grotescă cu ziaristi străini care au început să vorbească însă despre neostalinistul Ion Iliescu. Sub înalta conducere a acestui activist de partid iremediabil mediocru și incapabil de o evoluție în direcția democrației, România e singura țară din Est unde nomenclatura comunistă a reușit să-și păstreze, prin "rotiri"abile, toate pozițiile; unde, după returnarea singeroasă a revoltei tinerilor, Securitatea nu a fost demolată, ci reclădită; unde amata își păstrează, ca pe o rușine națională, toate cadrele de conducere corupte și compromise sub Ceaușescu și.m.d. Faptele sunt fapte, așa încît iertat să fiu, dar nu cred o totă din recentele afirmații și apariții de moș în recuperarea de formă ale lui Petre Roman. El nu e mai puțin vinovat decît Iliescu, ba chiar e mai condamnabil. Întrucât inteligența și mobilitatea lui superioare ar fi trebuit să-l sătuiască mai bine. În ciuda tuturor zvonurilor și aparentelor, cred, ayădor, că Ion Iliescu și Petre Roman sunt, din nou, dacă nu total

solidari, cel puțin inseparabili ca interes datorită complicității lor la evenimentele negre cunoscute. Rotirile de cadre din jurul punctului lui prezidențial nu mai pot însela pe nici un observator lucid. Singura șansă a celor compromiși (și marea noastră neșansă) e să se cramponeze de putere pentru a omnia că mai mult cu putință scădență fatală. Si aşa stând lucrurile, dacă situația internațională și economică nu le-ar fi întrregime delatoribile, am asista la reinstalarea unei dictaturi pe față. Nenorocirea este că, datorită somnolenței istorice a poporului nostru, indusă de tragedia comunistă, Iliescu și Roman se pot încă prelînde oleșii și tării. Mijoacele prin care au izbutit le stim. Dar, iarăși faptele sunt fapte, și nu ne rămîne decît să luptăm pentru trezierea electoratului, astfel încît fraudă și manipularea pe scară mare să devină imposibile. Să întreținem decît starea de veghe în așteptarea coasului ineluctabil al judecății drepte.

SORIN MARCULESCU

O SOCIETATE ÎN DERIVĂ

SORIN ALEXANDRESCU: „În România (...) există, după revoluție, un fel de teorie a responsabilității deținute; responsabilitatea nu este a celui ce face ceva, ci a cuiva obscur, care se află în spatele lui. (...) În Occident, individualismul înseamnă: fac totul ca să cîștig eu partida. În România: fac totul pentru ca adversarul meu să piardă partida.”

A CINCEA VENIRE A MINERILOR

DAN PAVEL: „Declarațiile populisto-puciate ale minerilor (-noi i-am pus, noi îl dăm jos-) nu sunt doar acte de infatuare politică, ei exprimă bufă și falșe convingeri de clasă, a dogmei materialist-dialectice și istorice că masile fac istoria”.

PĂCATUL ORIGINAR AL STATULUI NOSTRU DE DREPT

ILEANA MĂLĂNCIOIU: „Atunci am înțeles pentru totdeauna că președintele țării intru în linștea noastră, dacă se aruncă sticle incendiare răspunde; dacă nu, nu”.

TERASA-I OCUPATĂ...

RADU POPA: „M-am întrebat, o dată în plus, ce forțe tichioase și obscure se impotrivesc pe toate căile posibile reveniri noastre în un cadru firesc de viață, ne impunându-ne rindurile pe care le-au introdus cu finalități cunoscute și ne batjocoreșc în continuare sentimentele”.

AGRESORI, VICTIME, EROI

MIHAIȚA BERINDEI: „Altă oară, cît accepți violență, nu poți speră la instalarea legalității în sensul democratiei”.

ANUNȚURI — CURIER

REVISTA PRESEI

O dioptrie pe adresa dvs.

• În numărul 497 al „Adevărului”, Sergiu Anton îscăză „Firo-al al naibii, Majestate”. Înutil s-a rezervat redactorii „Scantei” să lipescă noua firmă, alb-albastră, nesă ca roșie. Calitatea de activist al C.C. al P.C.R., pe care nimenei nu îl-a retras-o d-lui Andon, răzbute înca de sub masca de proaspăt și democrat lider al sindicatului gazetăresc pe care-l conduce. Articolul d-lui Andon sporește păcatele din iunie '90 ale „Adevărului”. • Replica d-nei Simina Mezincescu, din „Adevărul” (2 octombrie), nu numai că îl lasă „neclintit”, dar îl oferă prilejul de a supralicită: „Informațiile noastre au provenit de la o sură care depășește în grad și funcție interlocutorul acelui ziar” (comandantul aviației, contactat de un ziar bucureștean „de mic tiraj”, n.n.). Să se mai spună că Sergiu Andon a scris articolul cu pricina cu pistolul la timpul fiind! • „Azi”-ul din 2 octombrie poartă o manșetă cu un corp de literă vizibil de la o poștă: „Noul prim-ministru al României: THEODOR STOLOJAN!”. Cum ar veni: regele a murit, trăiesc regele... • „Tineretul liber” (2 octombrie) conține un interviu cu Octavian Paler, „Parlamentul caută secretul lui Polichinelle” și nu mai anunță, citindu-l pe Ion Aurel Stoica, că „d-l Roman și supărăt pe ziarul vostru”. Nimic de mirare, înind cont fie și numai de comentariile ironice din numărul respectiv („Bomba Voican... și efectul de S.R.I.”, „D-l Verdet acuză”, „În București sunt patru Cazacovii”), realizând și un interviu cu unul din „cei patru” — cel prezentat la TV — care se întrebă, reflexiv, „cum de am ajuns să fiu cap de afiș în treaba asta” • „Libertatea” din 4 octombrie oferă un spațiu larg, assortat cu o fotografie imensă, pe prima pagină, eazului dramatic al morților și răniților ambelor tabere (admitând că vinovăția ar fi aceeași, ceea ce nu e cazul) ar fi tre-

buit semnalate decesele și accidentele, însă plimătoare prin aleatorial lor, ale mineriilor și bucureștenilor, mulți dintre ei din urmă surprinși de gloanțe și alte tipuri de muniție în timp ce priveau vîtrinele sau așteptau troleibuzul. • „România liberă” semnalează respectivele „accidente” în mai multe numere din precedenta săptămână: de la A. Frumusianu, student ucis în Piața Victoriei pe 25 septembrie, la Grigore Emilian, ucis în Piața Universității în seara de 27, suita de victime ale „capricilor” jandarmilor este redată în amănunte. Același cotidian afirmă (2 octombrie): „În mai puțin de doi ani, d-l Ion Iliescu să face vinovat de mai mulți morți decât Ceaușescu în 25 de ani”. • Numerele celui mai detestat, de către Ion Iliescu și nu numai, cotidian bucureștean din această perioadă agitată pot alcătui, fără exagerări, un dosar de referință al evenimentelor ce au zguduit încă o dată Capitala. (S)î din acest motiv, probabil, s-a ajuns la un conflict deschis între cele două „părți”, Ion Iliescu amenințând „R.L.” (prin purtătorul său de cunoscere, Al. Mironov) cu o „revoluție populară” la adresa ziarului, cotidianul, la rindul său, replicindu-i cu „punerea sub acuzare a președintelui”, prin sesizare penală la Procuratura Generală, pe motiv de „calomie și purcare abuzivă”, ca urmare a calificării ziarului drept „extremist” și asocierea sa cu „România Mare” și „Europa”. • „Expres-Magazin” poate constitui, și el, un dosar de referință la filmul celei de-a patra mineriade. Abundența și exactitatea informațiilor concurează cu cîteva „flash-uri” sensaționale: de exemplu con vorbind telefonică a lui Miron Cosma, din Gara Bâneasa (vineri 27 septembrie seara), cu un interlocutor căruia îl se adresează „domnule ministru”, cerindu-i săcoșele pentru faptul de a fi tras, înălcindu-și promisiunea, în „oamenii săi” • Obiectiv, în privința deceselor din timpul mineriadei, se dovedește „Tineretul liber” (5 octombrie) prezentind, alături de cazul șefului Nicolae Lazar, pe cel al studentului A. Frumusianu — respectiv o relatăre a conferinței de presă tinută de Con-

federatia Națională — Liga studenților, pe 3 octombrie. • Alături de „R.L.” din aceeași dată, ziarul sus-menționat oferă o pagină întreagă de reportaj din Valea Iulii • „Miron Cosma contratacă”: „R.L.” din 3 octombrie redă succint conferința de presă de la Petrosani a liderului minierilor. Într-un limbaj ermetic și sibilnic, cel „stiu acum de-o tară întreagă” — internează afirmații misterioase cu amenințări violente. Unul dintre „șii din minecă” e constituit de dovezile pe care le-ar detine cu privire la implicarea lui Gelu Voican Voiculescu în mineriada din iunie 1990, dovezile pe care le va expune „la momentul potrivit”, fără să-l precizeze. Imprecățiile la adresa „României libere” nu încreză că „afuzează din toate părțile, Miron Cosma acuzându-l pe corespondentul cotidianului că „ar merită să fie omorât” • „Europa” (ediție specială) anunță pe prima pagină, cu litere de-o schioapă: „Un psihopat alarmeză o țară”, dedesubt tronind (pe aproape tot spațiul) fotografia senatorului Voican Voiculescu. „Editorialul” este o nouă elucubrație a binecunoscutului C. V. Tudor, ce se vrea — și la rigoare chiar este — „amuzant” • Amuzantă însă nu mai este în nici un cas „notiția” de sub „Comunicatul colegiului de redacție” al revistei „Europa”, care afirmă: „Acest comunicat nu a putut fi prezentat la TV în seara zilei de 1 octombrie 1990 din cauza refuzului evreului Emanuel Valeriu, directorul general. Așa se întâmplă cînd TV este manevrată de evrei. Pînă cînd?” • Un pamphlet incomparabil mai simpatic, la adresa același personaj cu barbă, se poate citi în „Adevărul” din 2 octombrie, sub titlu „Gelu Voican are dreptate!!!” • Hazul cel mare izbutește să-l stirnească, firește, tot „România Mare” (4 octombrie), cu deosebire ultima pagină: „Armată, singură nădejde!” și în special prin articole „Apel pentru sprînjirea financiară a Armatei”, în care prof. univ. Vasile Constantinescu Ciocirlan din Iași sugerează ajutorarea bănească a oştirii prin introducerea programului de lucru de 10 ore, din care plată să se facă numai 8 restul vîrându-se în vîstiera M.A.P.N. Compararea, ca argument, cu munca de 12 ore pe zi a germanilor din R.F.G.-ul postbelic și cu plătitrea acelora pentru 8 ore, este cu adevărat remarcabilă.

(N.B.)

OCHIUL
DE
LEMN

GALERIA

CU PORTRTE

De cînd am văzut figura pătrunsa a fețăi să-i se spună astfel, săi secună? Maiorescu Marin Soreanu îlănușe printre umerii și tot felul de „originari din România” (concept plin de originalitate, numai bun să justifice existența unei întregi suite de „literatori” președintiali), mi-am dat seama de cătă istorie, cătă literatură și cătă istorie a literaturilor sunt de făcut, înainte și în apoi, în România. Mi s-a făcut dor de virgurile mele fără convinție și de dorința mai veche, poate ușoară, de a tăcea public, de a dispărea grăitor.

Am văzut portretele, gata „transfigurate”, făcind ea și înțuită nașterea vreunui Goya. Mi-a părut, pe rînd, bine că sunt indeajuns de înalt ca să nu fie nevoie să mă ridic pe vîrfuri și să-mi expun călcările, că obisniesc să-mi rod unghile și nu să riscă să-mi vîră elos pe costumul la două rînduri, că sănătatea de leneș ca să rămân liber, adică în afara. Mi s-a făcut un stranii dor de România... Si nu mă aflu în depărtarea de Jărlă nici a regalelor, usurăriilor paleale Cotroceni ori Elisabeta, nici în aceea a Deparatmentului de stat al SUA. Eram aici, în inclinănde.

Portretele... După mineriadă, un răsărit, făcindu-ne cu ochiul, dîndu-ne crăne, gîrete nevoile mari, desjepte, inteligente, încercind să ne așteptă. Roman contra Bărlădeanu și Iliescu (cu întristare), Voican contra Măgureanu și Doina Cornea, și iar Roman, și tot așa...

O elipă s-a ridicat un col al covorului și ni s-au arătat, iar în cavaleadă, portretele, fogăiala sub-terană și sub-umană a „vieții noastre politice”. Lupta pentru putere continuă, nebosită, a legii o elipă la vedere. Vai...

In astfel de condiții, televiziunea noastră unică nu poate decât să grădește pluralismul de egoisme. Comunicate

întrerupte și reluate, adjective, trunchieri, fiecare redactor e omul culva. Luptă pentru putere, de obicei ascunsă, vizibilă numai prin efecte contradictorii, a devenit publică. Despartită artificial pe secente și protagoniști care preferă să nu se întâlnescă unul cu altul decât în absență, prin intermediul nostru, sfisala pentru putere poate trece neobservată. Televiziunea epicizează. Figurile care, similitan, se devoră, apar separat. Suprapunem-le! Imaginăți realitățile! Veți vedea că violența mineriadei nu a fost decât adevărata față a celor ce se petrec de obicei într-asea în sferele puterii. Oamenii astiai sobri, care se uită în ochii electoratului, pomenește de națională, democrație etc. nu sunt cu nimic diferenți de mineri. Isti sparg reciprice geamurile, aruncă unul în altul cu grenade, se calcă în piciorare. În Jărlă astăpare nu nu și elodă loc decât pentru Unul. Pentru Unul și al lui... Mareea vină a mineriilor este în ochii puterii, acela de a fi Jupitru elipă minciuna de pe adevăr, de a ne fi arătat ce se petrec de fapt în Jărlă astăpus. Rolul bufonului... Adevărății mineri săi în costume la donă rînduri...

Nevoind să accepte pluralismul informațional, să se lasă concurență, TVR explodează. Devine terenul de joc al tuturor acelora care nu cunosc regulile jocului. Televiziunea nu „reflectă”, ci e parte activă, partid... Mai întrebată săptămîna trecută cine stătează pot exista într-un stat, este stat în stat pot suporta o societate ca să rămînă coerentă, sistematică?

Cite televiziuni sunt în televiziunea română? Am mai semnalat și un altă ocazie omologie dintre fenomene de nivel diferit, și seamă ale același prozes de adineame. TVR este un fel de Iugoslavie și un fel de URSS: o pluralitate ce nu vrea să se accepte ca atare. Cu orice pret!

Cum să nu ne dezincriminăm primind în plus unuifisionar al emisiunilor TVR? Cei dincolo de respectivelor instituții cred că acesta e obiectivitatea. Fals! Este subiectivismul cel mai pur! Starea de conflict va fi o continuă iminență, altă vreme să fiecare puternic va avea, în cadrul TVR, propria sa televiziune.

Ar țrebui, pur și simplu, să li se interzică accesul polemică în fața camerelor de la stat vedetă înnebunitilor după puțere. Ce tangență avem noi cu cearta și lopta dintre Roman și Bărlădeanu, de pildă, sau dintre Voican și Măgureanu? Poți fi de partea vreunui dintre acești simpli înlocuitori care mimează lopta dintre bine și rău, dintre bine și mai bine, dintre rău și foarte rău? Ce cauă el acolo, cer-

tindu-se cu mariori? Nu le-ar fi fost de ajuns căciul Primăverii, unde la urmă urmei, sărăcă să pută organiza pe bandă sau găsi? În România, mimarea realității merge pînă în adine, iar televiziunea ne face să credem, val, el, de aprimise sănătatea noastră și dispușele dintre căile bineînțeles ne ne păste... E clar, au nevoie, toti să fiecare în parte, de noi, dar numai ca obiect! Pînă acum le-am să făcut jo-

cu astfel de actori de televizor ne treacă în timp. Adevărul se arată, dar nu-i vedem. Am spart oglindile, am zidit ferestrele ca să ne putem uita la televizor. În locul actualității istoriei noastre, Actualității, interviuri, contra-interviuri. Puternici au este ceva să-să spună, dar de ce să-ști ocolul înfașat și ne-știu-ne să chestii care de fapt li privese numai pe ei? Nol unde suntem în toată afacerea astă? Suntem pe undeva? Căci ni se șteră spre trăit, în mod vizibil, istorie paralelă, un soi de Dallas pe românește, căciu și se înmulțesc în mod artificial episoadele. Istorica adevărăță se ascoperă întrupă.

BOGDAN GHIU

TALON

PENTRU ABONAMENT LA REVISTA „22”

Dorești să mă abonez la Revista „22” pe o perioadă de 3 luni; rog să mi se expedieze publicația dv. pe adresa:

Numele.....

Prenumele.....

Locație..... Jud.

Strada..... nr.

Bloc..... et. cod postal.....

Menționează că am expediat

la data de suma de lei,

prin mandatul poștal nr. pe adresa:

Revista „22”, cont. 45.103.532, B.C.R., Filiala sector 1, str. Londra nr. 10

Rugăm pe cei interesați să expedieze la adresa: Revista „22”, Calea Victoriei nr. 120, 70179 București, talonul de abonament cu mențiunea: Pentru Serviciul „Difuzare”.

Prețul unui abonament pe trei luni este de numai 200 lei, (inclusiv taxa de expediere) sau 130 lei pentru cei care pot ridica abonamentul direct de la redacție.

Rugăm pe cei interesați să expedieze pe aceeași adresă talonul de abonament cu mențiunea: PENTRU SERVICIUL DIFUZARE

„22” este o prestigioasă revistă a elitelor intelectuale din România. Ea este publicată de Grupul pentru Dialog Social, un grup informal compus din cunoscuți intelectuali oponenți ai regimului comunist și promotori ai valorilor societății civile. „22” este o publicație care impune prin calitatea eseurilor politice și sociologice, prin reportaje de investigație, prin incitante, interviuri și mese rotunde, prin comentarii competente asupra actualității culturale.

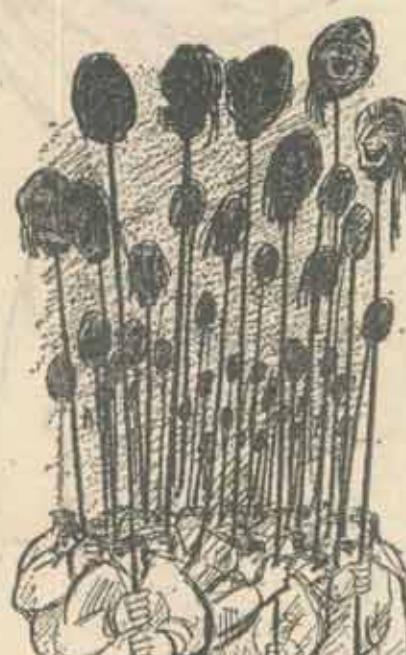
Vă puteți abona la revista „22” depunând costul abonamentului în contul nr. 47.218.1600030 - Banca Comercială Română sector 1, str. Londra nr. 10, (cu specificația: pentru Revista „22”) sau trimițând un cec pe adresa: Revista „22”, Calea Victoriei nr. 120, cod 70179, sector 1, București, România. Costul unui abonament pentru zona europeană este de 52 dolari pe an (26 dolari pe 6 luni, 13 dolari pe trimestru) sau echivalentul în orice monedă convertibilă (300 franci francezi anual, 150 franci pentru 6 luni, 75 franci/trimestru). Pentru celelalte continente, prețul unui abonament este de 62 dolari anual, 31 dolari pe 6 luni, 15,50 dolari trimestrial.

Expedierea revistei se face de către redacție. În costul abonamentului sănătatea și incluse și cheltuielile de expedieție.

Abonaților li se oferă la cerere numere vechi ale revistei, precum și Raportul G.D.S. cu privire la evenimentele din 13-15 luni 1990.

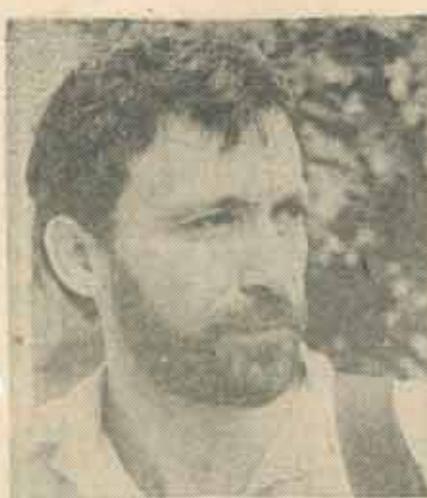
• Redacția revistei „22” anunță pe cei interesați (biblioteci și persoane particulare) că posedă un stoc de numere vechi, editate în 1990 (nr. 13, 26, 29, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50) și 1991. Doritorii se pot adresa la telefonul:

14 17 76.

CRONICA POLITICĂ

DAN PAVEL A CINCEA VENIRE A MINERILOR

Ziaristi precum Ioan Buduca, senatori precum Gelu Voican-Voiculescu, mineri precum Miron Cosma sau fosti premieri precum Petre Roman nu pot fi inerminati pentru ca explică realul istorie prin scenarii, pucturi sau conspiratii. Ca oameni aiți de diferiti prin capacitate intelectuală gândesc analog nu se explică prin inconștiul colectiv, ci prin faptul că regimul politic în care ei au fost educati s-a instaurat prin metodele conspiratiei și ale pucului. Pe care ilegitimă, deci. Si pentru că legea comunismului exclude posibilitatea schimbării regimului pe cale democratică, parlamentară, comunismul a căzut indeobște la fel cum s-a instaurat: prin conspiratie și puci. Stăbișcările trecute (de la episodul cu teroristii plini la căderea regimului Roman) și cele viitoare ale democrației noastre precare să datorizează acestei origini politice impure.

Simularea pe calculator a revoluțiilor

S-ar putea ca folosirea monotonă a termenilor conspiratie și puci pentru realități politice atât de diferite între ele să provină din indistincția dintre planul denotativ și cel connotativ. Să presupunem o variantă tehnocratică a ipotezei conspirativiste, care ne-ar face să credem că încă acum civica ar exista un grup interdisciplinar (condus de un sociolog), care se ocupă de programarea și simularea pe calculator a unor situații sociale vulcanice colinind cu revolte populare spontane, violente și guerilă urbană (de tipul decembrie 1989). Ne-ar mai rămâne să presupunem că acest potential de inginerie socială (folosit curent de toate marile servicii de informații-contrainformații) n-ar fi fost lăsat să se piardă și că a fost folosit pentru a simula naționalizarea popoarelor migratoare postmoderne (minerii).

A simula pe calculator nu este tot una cu a premedita aceste miscări urbane, ci cu a le accepta drept situații sociale posibile, dacă nu chiar necesare, și a te preocupă de canalizarea și disipaarea potențialului de violență populară. În același sens, dacă minerii au venit la București ca albinete, adică în mod spontan, fără un plan precis în cap, diferențele semnificative dintre acțiunile de apărare a instituțiilor de stat susținute fie o programare deficitară, fie o cale de acțiune sădănicită de factori neprevăzuți.

Avantajul simulării pe calculator a situațiilor conflictuale este gradul sporit de adevarare la realitate față de clasicile teorii și practici conspirativiste. Fiecare secvență a situației conflictuale poate rușine variante și subvariante de răspuns. Bineînțeles că nici programatorii, nici calculatoarele nu sunt infallibili. Dacă primul problemă strict tehnocratică, putem admite că o a cincea venire a minerilor (care să urmărească alte obiective decât primele patru) poate interveni oricând.

Diversiunea Miron Cosma

Să trecem însă de la informațiile neverificate pînă la capăt pe terenul ceea ceva mai solid al filosofiei politice. Teoria marxist-leninistă a revoluției are o esență conspirativistă. Înă la anarhia Manifestului Partidului Comunist, cuprins de experimentatorii social Marx-Engels scoteau din anonimat un grup social marginal, modest social și indoleinic moral, deci manipulabil, proletariatul, conferind-i sarcina misericordă de a interveni soteriologie în istoria umanității. Chiar dacă a eşuat comunismul sau o anumită variantă a sa, proletariatul nu pare prea incintață să renunțe de bunăvoie și neșilit de nimănii la utopia rolului decisiv în istorie. Fiindcă mijloacele parlamentare de exprimare nu-ai stau în tradiție dar mai ales simțindu-se amenințat de spectrul eliminării treptate de pe scena politică, de pauperizare și somaj, proletariatul nu este dispus să cedeze privilegiul impunerii propriului punct de vedere și pe calea violenței. Declarațiile populisto-puciste ale minerilor („noi i-am pus, noi îl dăm jos!“) nu sunt doar acte de infițare politică, ci expresia bufată a falsei constituții de clasă, a dogmării materialisti-dialectice și istorice că masile

„Gloata este mai cu seamă un grup în care reziduurile tuturor claselor sunt reprezentate. De aceea este și atât de ușor să fie confundată gloata cu poporul, care cuprinde deosebit de multe straturi societății. În timp ce poporul luptă în toate marile revoluții pentru o reprezentare adevărată, gloata va striga întotdeauna pentru – omul puternic – „marele lider“ pentru că gloata urăște societatea din care este exclusă, la fel ca și Parlamentul în care nu este reprezentată... Exclusă cum este din societate și din reprezentarea parlamentară.

Gloata se întoarce cu necesitate către acțiunea extraparatamentală. Mai mult, ea este înclinată să ceară forțele reale ale vieții politice în calea mijoi și influențe care sunt ascunse vederii și lucrează în spatele scenei. Nu poate fi indoielnic că de-a lungul secolului al nouăsprezecelea Evreimea a căzut în aceasta categorie, la fel ca și Francmasoneria (în special în țările latine) și lezuii.“

HANNAH ARENDT, *The Origins of Totalitarianism*.

față istoria. Bineînțeles că minerii sunt în continuare o pătură socială exploatață și insuficient plătită, dar acesta nu este un privilegiu și chiar dacă ar fi, el nu îndrepățește împunătorul punctul de vedere cu bila. În ceea ce dă dreptate în dauna restului populației se autocondamnă politice la derizorii.

Orice segment al clasei muncitoare care se exprimă astfel decât prin mijloacele sindicale sau electorale nu face decât să accepte teoria marxistă a conspirativității proletariatului ca pe o fatalitate. Consecința acestei teorii a fost – doar o stință bine cu toții – instaurarea tiraniei

Iordan ne înscrise în mod paradoxal în pilul Europei. Să păstru că nu cumva să existe dubii imediat după căderea guvernului Roman, halucinantul Voican devinându-conspiratorul minerii-P.S.M.-Europa-România Mare.

O paranteză europeană

Europa Centrală și Răsăriteană se află de un secol la originea unor evenimente istorice, ideologice, teorii și manifestări culturale care au răscolit planetă noastră

tiva reușită de a transforma provizorul conducerii politice pe care și-o asumaseră inițial – de pregătire a alegerilor libere – într-o permanentă. Păcatul lor politic original este de a fi transformat în putere ilegitimă, nascută în luptă împotriva unei alte puteri ilegitime, comunitismul și justificabilită doar funcțional din punctul de vedere al asigurării tranzitiei într-o putere legitimă. În legitimitatea aceasta a fost plătită mereu de putere, începînd din 12 ianuarie 1990, și terminând cu 25–27 septembrie 1991 și va mai fi plătită pînă cînd F.S.N.-ul va pierde monopolul puterii. Este un proces de durată, întrucît înfrangerile populismului trebuie să fie constățită electoral, după ce va fi realizată cultural și politic.

Ultimile interviuri televizate cu Iliescu, Roman, Bărlădeanu și alte personalități politice, legate de căderea guvernului și continuarea procesului de reforme, îndrepățește pe profeti politici să facă un pronostic sigur. Dacă partidele de opozitie vor înțelege că nu trebuie să-i dea nici o mîndă de ajutor, F.S.N.-ul va dispărea de la sine, în primul rînd datorită incompatibilităților dintre liderii acestor formațiuni. Este semnificativ că ei mai vehementi, în susținerea reînnoirii mandatului guvernului Roman sunt tocmai cei care vor ajunge direct după grătăci cînd F.S.N.-ul nu va mai fi în putere. Liderii feseniști se subminează între ei, ceea ce va facilita separarea puterilor în stat. Opoziția trebuie să înțeleagă că nu trebuie să impiedice acest proces obiectiv. Cu alte cuvinte, astă înseamnă că nu trebuie să accepte alianță cu ei, că nu trebuie să facă guvern de coalitie, pentru că astfel o parte din vîna și responsabilitatea lor se va împărtăși cu asociații la guvernare, iar cei vinovați vor fi într-un fel lăsați. Guvernul Stolojan este o capcanăabilă. Consultările inițiate de Iliescu sunt basme. Imediat după anunțarea demisiei lui Roman, am sătăc cine va fi noul ministru. M-a sunat un prieten să-mi spună, dar atunci nu l-am crezut, desigur să suțină afirmația pe o informație furnizată de unul din ministrii lui Roman.

Se stie că Frontul Salvării Naționale nu are altă ideologie decât oasă a luptei pentru putere. Astă a făcut ca, în funcție de imprejurări, liderii lui să adopte ba o opozitie liberală, ba una social-democrată. Ultimile declarații ale președintelui Iliescu – incurajarea de ridicata înținuire a disperării române, – vădese o cinică reinsercere la valorile socialismului. Domnul Iliescu se dovedește a fi (el și consideră că i-au pregătit în serie dinainte răspunsurile la întrebări, de parcă își găsește gindurile domnului Soloc) sau un diletant politic, confundind socialismul cu social-democrația și ideoul conspirativ ale bolșevismului cu programele de protecție socială, sau un amnezic, uitând cursul de istorie al P.C.U.S. și pe clasicii stalinisti, la care social-democrația este înferioră mai rău decât nazismul. Chiar dacă ar fi proprietar de casinou sau de fabrică, Iliescu ar rămâne comunist în modul de gindire. Nu crișto-comunist, ci comunist, pentru că de oricăză capacitate de disimulare ar da el dovadă, limba de lemn și logica de fier îl trădează. Nici nu mai contează ideile sau expresiile la care face apel, din moment ce modul la care operează cu ele rămîne identic.

Oscilațiile ideologice ale F.S.N.-ului dovedesc că această formătunie n-are principii stabile, nici politice, nici morale, schimbându-să-lă în funcție de imprejurările politice, care pentru ei sunt dictate fie de luptă pentru putere, fie de păstrarea ei. Este un partid fără strategie, un partid al tacticii. Si s-ar putea să fie invins de un partid similar, Partidul Alianței Civice, un partid cu lideri credibili, dar fără ideologie, un partid de tacticieni, dar fără strategi. Criza guvernului Roman este criza F.S.N.-ului, asă că orice schimbare care nu afectează monopolul puterii acestui partid nu va schimba cu nimic situația. Iar dacă criza guvernării va continua, nu ne va mira să astăză la a cincea venire a minerilor la București. Dacă ea va avea loc, va fi cu siguranță un razboi civil. Iar Puterea nu va mai putea guverna, chiar dacă apelează la principalul cadru al rotației.

în numele clasei muncitoare. Schimbându-se contextul istoric, această teorie poate duce la eliminarea brutală a proletariatului de pe scena politică. Liderul care înțelege să se exprime astfel decât o oare interesele muncitorilor, adică sindical sau parlamentar, va fi un diversionist. La fel și astăză dacă, brusc, inteligențata (tehnocratică sau umanistă) ar începe să-si revendice drepturile în mod direct proporțional cu importanța ei (meru în creștere) economică, socială și politică. Mai ales că intelectualitatea a fost marginalizată de comuniști. Din punct de vedere ideologic, o teorie a revoluției elitelor este la fel de îndreptățită ca o teorie a revoluției celor multi. Ceea ce nu înseamnă că nu este la fel de diviziune și univocă, cum s-a văzut în variantele Platon sau Nietzsche.

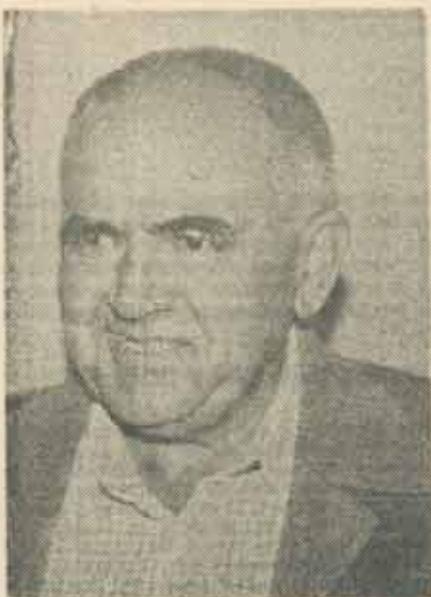
Am înțeles din declarațiile televizate ale lui Miron Cosma, combinate cu „denuntul“ lui Gelu Voican-Voiculescu din Parlament care este subterfugul diversionist cu care se încerce în acest moment manipularea opiniei publice: spectrul conspirației semite. Faptul că guvernul Roman – altminteri incompetent – cade a doua zi după ce un minor criminal declară că Roman trebuie să ceda pentru că „este

cele două războale mondiale, marxismul, psihanaliza, sionismul și Holocaustul, filosofia analitică, fenomenologia, avant-gardismul artistic, cîlderica comunismului etc.). Teritoriul tulburat la începutul secolului de căderea imperiilor și constituirea statelor naționale. Europa Centrală și Răsăriteană este rascolită acum de un val de violențe ideologice, tribale și etnice care contrazic parcă ideea integrării. Tulburările etnice, antisemitismul, disputele teritoriale, răuflerile ideologice ne-șu adus din nou în Europa, după ce se păresă că am fost condamnați de vecie la despărtirea orientală comunista. Într-o Europă a discordiei și irationalității, însă,

Tactică ideologică ireconciliabilă

De vreme ce la noi comunismul n-a putut fi înălțat decât pe cale conspirativă, n-are rest să-l acuzăm pe alii Brăican, Mazilu, Iliescu, Roman, Stănculescu, Gușă, Mărgăreanu, Voican și alții că au procedat ilegitim, pentru că nu se puteau astfel. Ei sunt condamnabili pentru tenta-

RADU POPA

TERASA-I OCUPATĂ...

Cu mulți ani în urmă, cu prilejul primului meu drum la București, am ajuns și în Parcul Carol ce devenise parte a ritualului impus unui provincial venit în Capitală. M-am oprit atunci emotivat în fața flăcării vestnice de la Mormintul Eroului Necunoscut și, chiar dacă eram pres mic pentru a înțelege întreaga semnificație a locului, am reținut caracterul său sacru. Imaginea teraselor străjuite solemn de tururi și suprapuse sentimentului că în înimă tării se află și sfintele, simbolizând sufletul neamului.

Flaică aprinsă după primul războl mondial a ars pînă pe la sfîrșitul anilor

studentiei mele cînd, la lungul sir al crinalor regimului care ne strivesc, s-a adăugat o orăre în plus, îndepărterea și înlocuirea Mormintului. Dispariția simbolului sacrul s-a produs cu discreția obisnuită unei asemenea inițiative ale dictaturii care pretindea a fi a proletariatului. În schimb, transformarea Parcului Carol în pantheon comunist s-a produs cu multă publicitate și mare fast, sacrificindu-se o bună parte a cadrului natural de sub dealul Filaretului. A dispărut parțial oglinda de apă, au fost distruse alei cu arbori umbrroi și s-a spăratacea cale centrală magistrală ducând spre alcătuirea monumentală a unui mausoleu măret declarat a fi al eroilor partidului și a mai și eu cărei mișcări sau acțiuni. Nu sun aici în discuție valoarea artistică sau de complex arhitectonic a comenzi făcute de Putere la sfîrșitul anilor '50 pentru propria ei proslăvire. Vreau doar să spun că silueta aceea de piatră roșie a devenit pentru majoritatea orășenilor un simbol al tragediei naționale instaurate de forțele străine neamului. Dacă nu cumva, după bun obicei românesc, o anumită parte a oamenilor au ignorat pur și simplu apariția nouă simbol.

Vesta întoarcerii iminentă a Eroului Necunoscut dus în urmă cu 23 de ani la Mărăști și a reamenajării Mormintului sacrul în Parcul Carol m-a purtat zilele trecute acolo. Accesul nu este deloc simplu, deoarece sus, pe terasă, o gardă cît se poate de festivist adaptată perimetrelui de simboluri comuniste, interzice apropierea celor interesați dintr-un motiv sau altul. Am reușit totuși să dau roată amenajărilor și să înregistrez situații și nume, măcar pentru a-mi satisfacă curiozitatea și de a picine, acum, după spartul tigurului, principiile organizării locului. M-a frapat de la bun început existența unor reguli de jerarhizare cît se poate de clare printre tovarășii cu muncii de răspundere așunți acoala sună în Olimpul partidului. Unii în construcția centrală, ascunși privilegiilor vulgului, alții cu somptuoase leșperi negre în cercul interior, dispusi probabil după deciziile unor comisiuni competente, alții, numeroși, și mai puțin reprezentativi, în construcția perimetrală cu aspect de columbarium. Citind suntele, frapează prezența unei colecții unice compuse din criminalli profesionisti avându-l în frunte pe ministrul ministru de interne de pe la 1960, din naivă animație postă de bună credință și păcălită la începuturile de organiza-

zare a rudimentelor de partid comunist în România și mai ales din oportunisti și veleitari lipsiti de scrupule, din uja numită „tovărăși de drum” care au contribuit la instaurarea terorii pe capul acestui popor. Cu toții, mai direct sau mai mijlocit, implicați în genocidul la care au fost supuși românii. Oricum, printre cei din urmă, nume de intelectuali și nume academice, facinându-mă să mă întreb căi din cei prezenti, acum, în continuare în forul consacrației culturale supreme a țării, s-ar fi „învrednicit” să-și afle nici locul de odihnă dacă nu se produce sfîrșitul anului '99.

Acceptarea faptului că poporul acesta s-a scuturat în sfîrșit de orărele noptii în care a fost scufundat de-a lungul unei jumătăți de secol, ca și un minim de deceniu, ar fi trebuit să aibă ca rezultat dispariția acestei alcătuiri sau, cel puțin, disperata îndepărțare a componentelor acestui pantheon al coșmarului istoriei românești contemporane. Se cuvinea în acest scop implicarea familiilor rămase sau grija unor instituții. Se pare că, chiar dacă izolate, asemenea inițiative de bun simț s-au produs, pe ansamblu situația a rămas neschimbată. Nu m-ar fi preocupat în mod special și nu să fi înregistrat faptul — după cum nu m-a indignat nici constatarea din săptămâna trecută a prezenței statului lui Petru Groza în centrul Devei — dacă nu s-ar apropiata venirea și reinșinării la locul cuvenit a Mormintului Eroului Necunoscut, al acestui simbol suprem de sfîntenie națională.

Nu mi-a venit să-mi dan crezare ochilor. Nici gînd de terasă de pe care a fost îndepărțat și de pe care a străjuit sub flăcări vîncăci credință și destinul întregului neam. Nu acolo ci jos, la poalele pantheonului partidului, la pleoapele lui Teoharie Georgescu și a tovarășilor săi întrubieștemăi, se pregătește locul instaurării Mormintului Eroului Necunoscut. Caracterul monstruos al acestel decizii, de natură să jignescă sentimentele unui popor, depășește orice imagine!

Mi-au trecut fugări prin minte morminte similare ale eroilor necunoscute vizăzute prin tările europene, simboluri naționale, mi-am reamintit ceremoniile de depuneri a coroanelor, pelerinajele și am încercat să-mi imaginez cum se va produce aceasta la București, sub fundalul glorios al pantheonului partidului comunist român. Las altora să dea explicație!

Dar m-am întrebat, o dată în plus, ce forte ticăloase și obscure se impotrivesc pe toate căile posibile revenirii noastre la

un cadru firesc de viață, ne impun prezentarea rînduierilor pe care le-au introdus cu finalitățile cunoscute și ne batjocorește în continuare sentimentele. Menținerea situației din Parcul Carol se potriveste prea bine cu încercările repetate din ultima vreme de a convinge, prin mestesugile și minciinăsoare fraze, asupra măreților succese pe care „totuși, orice să spune”, poporul român le-ar fi obținut în decenile trecute. Evident, sub conducerea genială a partidului, dar aceasta de obicei nu se mai spune, se lasă doar a se subînțelege.

Recomand tuturor celor de bună credință și de bună cuvîntă să treacă neînțixat prin Parcul Carol și să constate blâfemia care se pregătește acolo. Poate totuși, în ceasul al doisprezecelea...

• Ilustrația acest număr cu lucrările din ciclul Revoluție devoluție (dedicat bicentenarului Revoluției Franceze), aparținând graficianului alsacian JEAN THOMAS UNGERER

Cu MIHNEA BERINDEI despre: ULTIMA VENIRE A MINERILOR LA BUCUREȘTI

Cine îi aduce pe mineri • Recursul la violență
• Agresori, victime, eroi • Confuzie în rîndurile opozitiei

• Domnule Mihnea Berindei, v-a surprins ultima venire a minerilor la București?

• Această ultimă operațiune nu se poate detaja de celelalte trei. Similitudinea și clară pentru originea — minerii au venit acum ca și prima dată, ca și a două oară, ca și a treia oară. Același tip de organizare, același tip de mobilizare. El vin ca o forță, imbrăcati într-un anume fel și înarmati într-un anume fel. El bine, cine a făcut din ei o forță? Cine îi aduce pe mineri? Cred că, de data asta, ea și în celelalte date, minerii au venit aduși de Securitate. Ar fi prea usor să spui că Iliescu i-a adus pe mineri contra lui Roman. Ca și în luna, anul trecut, eu cred că Iliescu a fost un ostacol, dar un ostacol care consuma. Să, din pacăt, încă o dată ești izbit de imensa lăsatate a acestui personal, lăsatate pe care am văzut-o manifestându-se încă de pe 12 Ianuarie 1990. De data asta însă, mi se pare că a întrecut orice măsură.

• Ce concluzie ați trăs în legătură cu această ultimă operațiune?

• Nu, nu este vorba de a trage concluzii înainte de a avea informații precise. Se pot face însă, cîteva prime constatări. Prima constatare ar fi aceea că, o diferență, chiar o divergență de interes la

un anume nivel, între Iliescu și Roman, a devenit clară. Acest lucru se vedea și înainte, dar, de multe ori, era pus sub semnul indeoilă. Adăugind și faptul că forța care acționează din umbra rămîne tot Securitatea — acea parte a Securității pe care am putea-o numi reactionară — nu trebuie să ne mirăm că, în momentul de față, Roman îl atacă pe Mărgăreanu. Dacă nu se produce o anchetă, dacă lucrurile nu vor fi clasificate, vom rămîne încă o dată cu aceeași impresie că Securitatea continuă să fie o forță teribilă de manipulare și că ea nu poate fi controlată.

A doua constatare: s-a descoperit brusc faptul că minerii însăși sunt niște victime. Dar acest lucru se poate vedea elar de la început; și chiar în luna '90: victime nu au fost doar studenți, intelectuali, partidele de opozitie, tiganii, ci chiar minerii. Aceast lucru s-a văzut și mai clar în infiltrația de la Brașov, din toamna anului trecut. Se poate reprosa intelectualilor și studenților că, după infiltrația de la Brașov și chiar după ce a studentilor cu minerii în Valea Jiului, cind, e adeverat, s-au făcut niște primi pasi, foarte importanți, minerii nu au fost uitați. Nu s-au făcut eforturi de a-i cunoaște mai bine pe acești oameni și de a stabili contacte cu ei. Mă gîndesc la intelectualii din G.D.S. și la cei din

A.C. care au descoperit acum că minerii sunt victime. Iar un lucru care pe mine mă jenează mult este acela că am observat tendința de a transforma victimele în eroi.

A treia constatare: și de data aceasta am putut vedea teribilă confuzie în rîndurile opozitiei. O confuzie în toate nivelele. În primul rînd, ar fi trebuit să existe o acțiune comună, cel putin în cazul Convenției pentru democrație, o poziție care să respingă cu cea mai mare fermitate recursul la violență. Nu e posibil ca minerii să devină bruse eroi și dacă ei strigă Jos Iliescu și nu Moarte Intelectualilor să fie aplaudați și chiar susținuți, astă cum s-a întîmplat în Congresul P.N.T.C.D. Atât timp cît acceptă violența, nu pot spera la instalarea legalității în sensul democratiei. Dar confuzia s-a manifestat și la un alt nivel și anume, în incapacitatea opozitiei de a oferi o soluție pentru leșirea din criză. Atunci cind există o criză, ca cea de a

cum, opozitia trebuie să albe întotdeauna soluția leșirii din criză. Iar o soluție coerentă a fost prezentată numai de P.N.T.C.D. și de P.A.C. Cela două partide cer un guvern de tranziție, format din tehnicieni și nu din politicieni, scopul acestui guvern fiind acela de a pregăti alegerile legislative. Aceste alegeri ar fi trebuit să spună clar care este situația în momentul de față, pentru că nu se mai poate considera că alegerile de la 20 mai '90 sunt definitive și că ele ar mai putea da harta electorală românească. Trebuie să ne gîndim că pînă și minerii sunt acum contra lui Iliescu, contra lui Roman, contra F.S.N., contra celor pe care, fără îndoială, i-au votat pe 20 mai și pe care, ulterior, i-au susținut. Ar fi necesar ca nouă guvern de tehnicieni care ar trebui să pregătească alegerile anticipate să fie dublat de o mass-media sigură. Mă refer în primul rînd la independenta televiziunii, despre care se vorbește răspicat în Averismentul P.A.C.

• Dacă înțeleg bine, domnule Berindei, reprosați opozitiei lipsa de unitate în adoptarea unei soluții pentru leșirea din criză?

• Sunt acum în momentul formării nouului guvern. Prin desemnarea primului ministru este clar că vom avea din nou de-a face cu un guvern cu predominantă F.S.N.. deci cu un guvern politic. Probabil că în acest guvern vor intra și membri ai partidelor de opozitie — mă gîndesc la liberali. El bine, acest guvern va spori și mai mult confuzia, în loc să o clarifice. În acest sens, nu există același atitudine comună din partea opozitiei, atitudine care era de astăzi, de a cere alegerile anticipate. Cu atât mai mult și că Convenția partidelor democratice din decembrie '90 ca și Apelul din anul '91 al Forumului Democratice Antitotalitar cereau exact aceste lucruri: alegeri anticipate și formarea unui guvern reprezentativ (nu mi-am putut da seama ce însema reprezentativ, pentru că nu se preciza față de ce anume se cerea reprezentativitatea).

Acum, cind chiar se pune problema formării unui nou guvern și a unor alegeri anticipate, sunt obligat să constată că acele cerințe ale opozitiei unite nu se mai fac auzite decit prin vocea a două partide.

Paris, 5 octombrie, 1991

Interviu realizat de RODICA PALADE

O SOCIETATE

GABRIELA ADAMESTEANU în dialog cu SORIN ALEXANDRESCU

• Ca toți est-europeni, românii se uită la Paris, la New York, dar nu și la vecinii lor • International Journal Romanian Studies a refuzat să ia bani și de la Ambasada Română și de la I.C. Drăgan • Un imens efort individual care niciodată nu devine un efort colectiv • „Nebunii” din exil care își dăruie banii și timpul unor inițiativer românești • Consider o greșală istorică faptul că intelectualitatea română a părăsit cimpul de bătălie, în loc să rămână acasă, chiar dacă ar fi fost invinsă • În Sala Teatrului Național am asistat la un moment uman foarte emoționant • Figurile nu mai exprimau ura bestială de anul trecut, ci un amestec de milă, rușine în dorință de a-și spăla păcatul vechi – și o extraordinară speranță • În momentul de față toată lumea acuză pe toată lumea că a avut de-a face cu minerii • Responsabil ar fi d-l Iliescu, dar și el este manipulat de d-l Măgureanu: în spatele lui Măgureanu se află nu știu cine și pînă la urmă toată lumea este nevinovată • Minerii au fost ultimii care au mai crezut că, dacă vîi și spargi și distrugi, faci ceva – o revoluție •

Cînd în 1969, Sorin Alexandrescu, lector la Facultatea de Limba și Literatura română din București pleca, în baza unui contract pentru un an cu posibilitate de prelungire, la Universitatea din Amsterdam, a fost sigur că este vorba doar de o despărțire de scurtă durată, de sansu neașteptată a unui contact cu lumea. Si după tezele din iulie '71 încă a mai sperat că restalinizarea poate fi o simplă retragere tactică, pentru că la Uniunea Scriitorilor și poate chiar și în partid (grupul Maurer) păreau să existe încă forțe care se înfruntă. În 1974 însă, cînd Ceaușescu s-a instalat ca președinte al țării, perioada de tranziție spre nouă dictatură i-a părut încheiată și a hotărît să rămîne în Olanda, pe postul de conferențiar, apoi de profesor – creat pentru el. România nu a părăsit-o însă nici un moment. În anii '70 a organizat congrese internaționale de romanistică, fiind cunoscut că studiul limbii și culturii române („o disciplină redusă prin definiție”) este lipsit de statutul consacrat al altor limbi, chiar al celor slave din Europa Răsăriteană. Ca secretar al Asociației Internaționale de studii române a inițiat și susținut publicarea academică de prestigiu International Journal Romanian Studies, cu apariții na toateană ritmice din pricina inevitabilelor dificultăți financiare. Cu timpul însă Amsterdamul a început să fie pentru Sorin Alexandrescu un loc în care să se simtă „într-o poziție privilegiată”, predând doar o disciplină care inevitabil atrage puțini studenți, ci una de utilitate publică socială. Semiotica fusese pentru el anii de zile „o aventură personală”. Acum conduce un institut de cercetări în semiotică, teoria litera-

turii, teoria artei și filosofie, fondat în 1990 de către Facultatea de Litere și Facultatea de Filosofie din Amsterdam, pe baza unei proponeri a să mai vechi, făcută într-un grup de cercetare universitară. După ce a tînuit binevoi cursuri de istoria politică a României (perioada comunistă) care au trezit eșeu și interes, participă în prezent la comisia care pregătește crearea, la Amsterdam, a unui Institut de Studii Sud-Est Europene, ce se va naște, semnificativ, tocmai în momentul cînd Europa de Est se află în tranziție de la comunism spre democrație (sfârșitul). Din inițiativa lui Sorin Alexandrescu și a celor ce lucrau împreună cu el (traducătorul Jan Willem Boss, Lisbeth Ziedses des Plantes) s-a publicat în Olanda o antologie de proza și una de poezie, edită de Sorin Titel, Mircea Eliade, Urmuz, Mircea Dinescu (tipărită aici în română într-un moment cînd în tard era interzis).

Sorin Alexandrescu este foarte cunoscut și în calitatea sa de comentator politic al evenimentelor din România în mass-media olandeză. Pentru „a internaționaliza” studiul limbii române, participă, în noile structuri europene, la un program „Erasmus” împreună cu colegii din Paris, Anvers, Udine și Tübingen, destinat jănilor din Piața Comună. Si, începînd din anul acesta a creat, împreună cu Catherine Durandis (Paris) un program „Tempus” pentru România în care intră și departamentele de istorie de la București, Cluj și Iași (Zoe Petre, Alexandru Zub, Pompiliu Toader și colaboratorii lor) care permit studenților români să poată veni la Paris și Amsterdam, cu sponsorizarea Comunității Europene.

• Cred că toți cei care au părăsit România au făcut o greșală

• Există explicații (obiective, subiective) pentru timpul și energia pe care le dăruiesc, de ani de zile, României?

Pe lîngă explicații obiective, există probabil cele subiective: totă viața am regretat că am părăsit România. De aceea am încercat, prin activitatea de aici, să fac ceea ce ar fi vrut să fac dincolo. Mai mult încă: am considerat că plecarea mea a fost o greșală. Mai mult încă: am considerat că toți cei care au părăsit România au făcut o greșală. Am ideea fermă că intelectualii trebuie să rămână în România, dar nu oricum, ci luptând contra comunismului (sau cum au făcut cei din Polonia, Ungaria). Multi (și din emigratie, și din România) îmi spun și o prostie, că în România nu puteam face nimic. Nu știu dacă e o prostie; cred că puteam face mai mult. În ianuarie 1990, într-un număr din Temps moderne consacrat României, am spus că să consider o greșală istorică faptul că intelectualitatea română a părăsit cimpul de bătălie, în loc să rămână pe loc, chiar dacă ar fi fost invinsă.

• Ce importanță poate avea Institutul de Studii Est-Europene din Amsterdam?

Intr-un astfel de institut, istoria României este integrată în contextul său real (Europa Răsăriteană), și nu în relații evazi-mitologice pe care mulți români cred că le întrețin cu Franța. De altminteri, mai toți est-europeni se uite în Berlin, la Londra, la New York, în loc să se uite unii la alții. Urcărenienii, balcanici și ruși, de pildă, se întrează că să fie mai bine primiți la New York, în loc să discute unii cu alții.

• De ce a avut dificultăți de apariție International Journal Romanian Studies?

Am refuzat să iau bani aiștăi de la Ambasada Română, cit și de la agenții români bogăți din Occident (I. C. Dră-

gan) și, din păcate, emigratia română n-a avut acțiuni concrete. Tot ce să-a facut în exil s-a făcut datorită unor „nebuni” care au acceptat să-si dăruiască timpul și banii unor inițiativer. Pot să mă laud că am fost și eu unul dintre acești „nebuni” și am plătit rîstea numeroase reviste, pentru că banii din cotizații nu-mi ajungeau. Din păcate său să făcut și Monica Lovinescu, Virgil Jerunca, Mihnea Berindei la Paris – printre un imens efort individual, care niciodată nu a devenit un efort colectiv. Este și aceasta o boala a emigratiei, asupra căreia ar trebui să meditem.

• Am descoperit ziaristica în Olanda, scriind despre România

• Cum a ajuns profesorul universitar Sorin Alexandrescu persoana cea mai solicitată de mass-media olandeză în legătură cu evenimentele politice din România?

Prințul meu articol politic l-am publicat în ianuarie 1988, la o lună-două după revolta de la Brăov; mi-am dat atunci, seama că nu mai este moral posibil să scriu numai articole de cultură și știință, că trebuie intrat direct în politică. Debutul meu ca ziarist a fost mai întâi o aventură, apoi o pasiune; a reprezentat pentru mine o deschidere, o experiență. Din ianuarie '88 zîrui cu regularitate, lunar sau chiar mai des, în cotidiene, zise de mare tiraj: NRC Handelsblad (comparabil cu Le Monde; Frankfurter Allgemeine Zeitung), în Faro. Am venit în România la alegerile din mai '90, cu echipa (neutrală) de televiziune NOS, am vorbit și la cea de numită liberală (AVRO) și la cea social-democrată (VARA) și la cea de centru-stanga, intelectuală (VPRO); iar la KRO (cea catolică), am obținut primul premiu al Doinei Cornea, în timpul regimului Ceaușescu; (probabil, între timp, să fiu că un post olandez i-a oferit primul ei premiu); o gravura pe care Coen Storck, ambasadorul olandez, a incercat

din al congresului tărânișilor – venind că poliția nu a venit. În schimb poliția a apărut dimineață dinaintea, exact după ce minerii fuseseră bătuți mar, îmbarcați cu forță în autobuze și trimisi la gara Băneasa și pe urmă acasă. Aceasta a produs dimineață, între 4 și 7, după versiunea oficială, cînd Piața Universității a fost curățată de mineri și simpatizanți, cu bombe de gaz și de violențe, încit și la ora zece cînd am ajuns acolo, atmosfera era încă irespăabilă; la fel și în metrou, unde nu am putut sta decât 30 de secunde, și în Intercontinental. Nu cred că reprezunțea a fost altă de subtil sfîrșită, pe căci au declarat oficialitățile: cred că a fost mai violentă. Nu as vrea să intru în discuție care se duce în aceste zile: cine i-a dus pe mineri, cine-i vinovat, al cărui Joe i-a făcut minerii, cine se află în spatele minerilor etc. Deocamdată, totă lumea găsește că o forță obscură s-a afiat în spatele minerilor. Eu cred că aici este în primul rînd o eroare logică: faptul că cineva a avut de profitat de pe urma minerilor nu implică necesarmente că aceeași persoană (sau instituție) i-a și organizat. Este eroarea judecății de la un asasinat: se poate ca cel ce profită de pe urma victimei să fie asasinul, dar nu este și necesar. Or, în momentul de față, în presă, în Parlament, totă lumea secură pe totă lumea că a avut de-a face cu mineri.

• Transferul de responsabilitate în România postrevoluționară

• Si atunci, care este imaginea ta despre cele cîteva zile de criză de la București?

Există și posibilitatea (ce pare năvăscut) că minerii au spus adevarul anunțind că au venit pe cont propriu. Singurul limbaj al minerilor pe care îl cunoscem din toate celelalte intervenții este limbajul violentelor: minerii nu au avut limbaj verbal, și cu atât mai puțin un limbaj de program. Ei nu știu să spună ce vor, decât prin distrugere. Dar este imposibil ca niste oameni aduși în pragul exasperării să vină și să distrugă totul ca să-i facă dreptate? În România însă, există după revoluție un fel de „teorie a responsabilității detasate”: responsabilitatea nu este a celui ce face ceea ce, ci a culevia obscur, care se află în spatele lui. Acel personaj obscur, acea fantomă este responsabilă, cel ce acionează – nu. Si, nefind responsabil, actionarul nici nu este pedepșit. Nu este pedepșit nici cel ce se află în spatele lui, pentru că nefind localizat, nu este indicabil. Conșcientia acestei teorii este că în România nimici nu este pedepșit. Bineînțeles că există probabil o mulțime de lucruri manipulate. Si totuși, mi se pare că a apărut un transfer infinit de responsabilitate. Unii, de pildă, spun că responsabil ar fi Iliescu; dar nu, pînă la urmă reiese că și Iliescu este manipulat de Măgureanu. Măgureanu este și el manipulat de nu știu cine: minerii sunt manipulați de Verdet. Este un lant neafisat de manipulații, din care nămă la urmă toată lumea lese nevinovată. Si, în ultima instantă, este tot un transfer de responsabilitate, ca și sub Ceausescu: atunci nimici nu era vinovat, pentru că fiecare grimesă indică de sus: transferul de responsabilitate se potrece de Jos în sus, oînă la ultimul nivel, și există, astfel, un singur vinovat – Ceausescu. Acum nu

ÎN DERIVĂ

mai este un lant finit, ci un lant infinit, și transferul este orizontal; de la o înstanță la alta, de la un minister la altul, de la un partid la altul, de la o etnie la alta, de la o religie la alta.

• Căutarea unui tap îspășitor

• • Care poi și cauzele unui astfel de transfer de responsabilitate?

• Situația acasă, foarte îngrăjătoare, îmi pare rezultatul unei psihote sociale, cauzată de regimul Ceaușescu: nimic nu este judecat pentru faptele lui și se căută, la nosfirsit, turi îspășitori. Un tap îspășitor a fost Ceaușescu, de aceea și s-a făcut assassinat imediat, fără judecăță. Eu nu regret că a făcut omorul Ceaușescu, cred că și dacă se făcea un proces, tot acesta ar fi fost rezultatul: dar regret că a avut loc acest assassinat fără forme juridice, și că ai fi aflat nu a avut loc nici un fel de proces: nici al cenzurării, nici al comunismului. Pe urmă, toată lumea să se consideră nevinovată. Tapul îspășitor (motivul lui are, precum se stie, o lungă tradiție culturală și filozofică) era condiția unității unei societăți. Dacă ei nu există, este căutat pentru a se realiza unitatea fictivă a societății românești. Am avut însă acum impresia că societatea românească este complet disperată. În derivă: ea nu se mai poate unifica. Referindu-mă la un articol al lui Gabriel Andreescu din revista „22“ despre mecanismul social care a trecut de la un joc în doi la un joc în trei, eu am spus că acum există la un joc în nă persoane, în care toți sunt contra tuturor, iar regula jocului nu mai există. Nu mai există un consens asupra modului în care își dispută concurența: poate regulele acestei nici nu au prea fost respectate după revoluție, dar acum să ajunsă la un paroxism. De pildă, fiecare partid se rupe în două, are un dublu (o diferență doar de persoane, de viziuni chestii programatice, pe care nimeni nu le pricopează), numai că dublul ascunsă de alt patrondacă primul, iar Frontul a ajuns, și el, la acest grad de „maturitate“, ca să spunem astăzi, în care își creștează și el un dublu.

• Dublul în oglindă al societății ceaușiste

In loc să se coaguleze, viața politică și societatea se atomizează: societatea românească își creștează un fel de dublu în oglindă (o imagine inversă, dar în fond identică). Ceaușismul voia să fie un monolit (există și sub Ceaușescu o atomizare a societății, dar nu la nivelul instituțiilor). Atomizarea actuală este un dublu al monolitului ceaușist: pentru că nu găsim principiul individualist real, care este baza unei societăți democratice burgoze. Si aici, în Olanda, de pildă, avem de-a face cu un individualism desorbat însuportabil, în care fiecare este interesat numai de sine însuși. Dar acest individualism este corelat cu un anumit sentiment al solidarității, în care un rol important îl joacă tradiția religiei protestante și catolice. Pe urmă, există și un alt mod de inteligență și individualismului. În Occident, individualismul înseamnă: fac totul cu să cîștigă eu partida. În România: fac totul pentru ca adversarul meu să piardă partida. Adică nu-i de fapt o competiție, ci un mod de să-i distrugă sistematic adversarul. Si acest lucru actionează în proporții de masă: o rîne face o declaratie cit de căt neasumată însemnă că este vindut, cumpărat, manipulat, iar în spatele lui se ascunde, bineînțelea, un complot.

• Ce efecte negative au atomizarea și monolitismul asupra societății?

• Ambile sint atitudini sociale care dezorganizează sau distrug societatea. Atomizarea a început printre dispersare, o centrifugă a puterii care a dus la disensiuni în fiecare grup. S-a ajuns la un fel de permanentizare a dezchilibrului de forțe, fără îndoielă, că SRI, Măgureanu & comp. profită. Dar nu cred că tot răul se întâmplă în România din cauza lui Măgureanu își trimite agentii să dezinformeze, ci, din pacate (și mult mai grav), oamenii nu sint în stare să colaboreze unii cu alții din pricina lor însăși. Iar SRI etc. profită de astfel de fenomene sociale care își au propria lor dinamică. Nu contest că, de pildă, Măgureanu își trimite agentii la partide, dar cred că dacă ele se destramă, partidele sunt responsabile, nu Măgureanu. Dacă Măgureanu vrea să le destabilizeze, partidele ar trebui să se opună: ori ele nu se spără, dimpotrivă, toti sint contra tuturor. Oroarea față de monolitismul ceaușist fortă a dus la un fel de incapacitate de minimă colaborare. Dau încă un exemplu olandez, pentru că olandezii, după părerea mea, sint un popor extrem de individualist. Olandezul este foarte individualist, dar astăzi nu implică incapacitatea de colaborare. Oamenii co-

laborăză aici pentru un proiect, după care se despart și găsă. La următorul proiect, poate, sint adversari. Dar la proiectul în care colaborăză, sint solidari unul cu altul. În societatea românească există prietenii, există clanuri, există interese comune, dar nu există loialitate.

• Tendință suicidară în societatea românească

• • Mai există și alte tendințe neliniștităre în societatea românească?

• In toată Europa Răsăriteană, trecrea de la dictatură a avut loc relativ pașnic; numai în România schimbarea a fost violentă. După datele oficiale au murit 1.054 de oameni. Si atunci, toată lumea a sărit în sus și a spus: cum n-au murit 60.000 de oameni (cum s-au amintit la început), ci doar 1.054? Dar toată Ceho-Slovacia sărise în acel cind și-a sfidat că ar fi murit la Praga un student (care de atîl, să-văzut că nici nu murise). În 1.054 de morți sunt priviți ca o glumă de prost gust, balcanică; să refer acum la acel cinic absolut, care este Michel Castex, care vrea să-si recupereze assigurările profesionale (de parcă românii ar fi vinovați că el a spus timpuri la ziarul lui). Mai frumoasă mi se pare expresia altel autoare a unei cărti despre revoluție — (A. U. Gabanyi — Revoluția determinată) — în sensul celebrului simbol a lui Schubert: revoluția nedusă năsă la capăt, fără o formă finală. Dar de unde să afli ziaristi (francezi,

cherie, o minciună. Si dacă tu crezi că ce ai văzut, sau ceea ce ai făcut tu înșuți, ești un naiv. Eu stiu de pildă foarte bine că stăteam în fața USLA și, cind ei trăgeau, noi spuneam: „Nu plecăm de-ací”, dar astăzi a fost o prostie: „eu sunt mai destupt și sunt că eu insuam fost manipulat“. Este și acasă o hermenetică satanică: adevarul apartine celor mai triviale explicații: cu cît explică și mai trivială, cu atât e mai adevarată. Este un mecanism existent de mult timp, dinainte de comunism. În cultura română, și mai ales în cultura politică. Numerele sinucigașă această tendință de a-și dărâma propriii idoli, de a-și retrage admirarea pe care alături-o pentru cineva — eventual pentru tine însuți.

• In România, actul politic este o defulare

• • Mai există și alte manifestări ale acestor tendințe sinucigașă în societatea românească (de azi)?

• Mi se pare la fel de sinucigașă exaltația astuiu gratuit care nu trebuie să ducă la un rezultat: aici intră și forme de exaltare colectivă, ducând, uneori, la un fel de istorie colectivă. Este astfel de necrezut că o manifestație având forță morală și politică ca cea din Piatra Universității (cei mai lung protest anti-comunist din istoria lumii?) să nu aibă nici un impact asupra Puterii! Ce a însemnat toată acea exaltare colectivă din care eu insuam am făcut parte — evenimentul cel mai impresionant din viața mea? (aveam lacrimi în ochi și n-am să văd niciodată)! Acea extraordinară purificare colectivă, forță aceea imensă să a-e puizat într-un ritual colectiv; dar, nimeni nu să găndit să transformă într-o acțiune politică. Dimpotrivă: de cîte ori cineva voia să spună „Jos Iliescu“ era tras înapoi: nu, nu, ne-am înțeles să spunem „Jos comunitatul!“ Adică să fie c

ătice și muncitorii îl lasă în plăcă Domnului; cind acționează minorii, se retrag studenții, acționează Alianța Civica, se retrag partidele — sau invers — unitiv vor o biserică și atunci ortodocșii le dau în cap. Nu neg că toți au motivele lor, spun însă că societatea românească este incapabilă să se unifice și există un fel de accelerare a ritmului dispersării. Deriva aceasta poate duce la o totală anomie, la o formă a pierderii sociale. Stăteam pe trepte Teatrului Național, în spatele meu erau domni participanți la congres, domni congresiști, eu insuam eram un domn congresist și în fața mea, la doi metri, se afla un zid de figură disperat. Acești minori, care nu dormiseră și nu mincescă de 48 de ore, care se bătușera și înhalaseră gaze, faceau ordine, tinându-se de mîini și cu o fricăchio, ca să nu năvălească lumea postă congres. În spate se afla o mulțime nedefinită, care aștepta ceea ce. Oamenii din plăcă au strigat de nu stiu cîte ori „Jos comunitatul!“, „Jos Iliescu!“, „Regele Mihai“ — după care au început să se disperze. Era ca un fel de covor de oameni care se destrăma, firele curgeau, la un moment dat mai erau doar cîțiva, care nu mai strigau și care au plecat și ei tacuți spre casă.

E greu de spus ce ar fi trebuit făcut, și reacția mea a fost emotională: am avut impresia netă că a nu stiu cîte oară în istoria României pătura cultă, clasa politică a trădat poporul. Stiu că oasă, nu stiu cine era poporul, nu stiu dacă oamenii aceia erau poporul. Dar stiu că în chisaceea ei s-au simțit trădați. Si, asă drăzni să spun că de aici înainte nimeni nu va mai face nici un fel de revoluție în România. Minerii nu sunt ultimii care au mai crizat că dacă vîl și spargi și distrugi cova, faci o revoluție. El mai credeau încă în revoluție: o credință cu milioane violente, care, evident, nu se poate accepta într-o țară democratică. Că era cu prețul a nu stiu cîte minori, că își distrugează înainte și acum venind să repară — astăzi le stim. Numai că (după părerea mea), simbolul revoluților nefuisse și determinat să-i încheie. De acum înainte, va fi o ananie totală.

• Ne ofără, cumva, la sfîrșitul domniei lui Cuza?

• • Si ce soluție vezi, totuși, în fața societății românești?

• Atunci, pe trepte Teatrului Național stăteam și mă întrebam: de fapt, ce moment al istoriei românești trăiesc eu acum — este 1991 sau este alt an? Am avut impresia unei căderi în timă și mi s-a părut că mă aștern pe la 1989 — sfîrșitul domniei lui Cuza. Cuza a făcut reforme democratice (pe baza succesorului reformelor sale democratice a devenit vag autoritar, nedemocratic) și în acel moment societatea românească a ajuns atât de dezbinată, incă să ajunsă la o singură concluzie: nu putem avea decât un simbol statal ca simbol al unității. Si a fost adus în trăsătură Hohenzollern care să dovedească un extraordinar moderator (moderator este președintele unei adunări care are sarcina să înțeleagă adversarii, să dețină, în limitele bunei evoluții). Nici un român nu-a putut face acest lucru în România. Cind a venit un Hohenzollern, tumea a spus da, domnule, pe astăzi îl asumăm pentru că e neamă. Dacă ar fi de-al nostru, nu, pentru că-l stim noii un smecher. Dar neamăul e neamă. De aceea, cred că trăim un astfel de moment, că avem nevoie de un Hohenzollern, că acum nici un român nu poate fi președinte al acestei țări. Dacă este viață minori și-l dau jos a doua zi. Sau dacă nu-i dau minori Jos, îl dă politici. Sau infirmierele: sau feroviarii.

Oricine poate să dea jos pe oricine, pentru că dacă e român, nu e sacru. Dacă e român, e profan, e trivial, e un tim-pit, e un smecher. Si, curios, acolo, pe trepte Teatrului am avut impresia unei căderi în timp: că ne sfidăm la sfîrșitul domniei lui Cuza și urmăram regimul Hohenzollern, sau urmăram nimic. Sau urmăram un dezastru. Si cu cîte este mai mare deriva în România, cu atât crește sansa Regelui Mihai de a reveni la putere. Mai întrebat dacă intelectualitatea și clasa politică de-acum nu-nă trebuia să facă ce a făcut clasa politică de atunci. Atunci, Ion Brătianu l-a adus încongnito pe Carol I pe un vapor care a coborât pe Dunăre, nezeitându-l drept valetul său. Si, cind au ajuns, Brătianu a sărit pe terenul românesc și l-a spus valetului său: „Sire, bine ată venit în România“.

• • Dar de ce viitorul rege trebula să vină incognit?

• Din motive de securitate personale și regală: Carol I în timpul acela se purta un răzbăi între Austria și Prusia. Deci, nu cred că singura sansă a democratiei românești este monarhia, dar cred că, cu cîte trece timp, cu atât celelalte sansă se impunează. Si doar cineva venit din afară, de pe altă planetă, din Elveția, mai poate refac unitatea acestei lumi — care nu se poate-regăsi altfel. O lume în care se amestecă bălicul și sublimul, o lume care nu s-a părut că se afișează înainte de a se năste.

Amsterdam, 1 octombrie 1991

Fotografie de EMANUEL PÂRVU

nemii), toate acestea? Cine a denigrat, în primul rînd, revoluția românească? Nimeni în Est (nici unguri, nici polonezi, nici cehii, nici rușii) nu și-a denigrat revoluția. Românii sunt singurul popor care și-a transformat revoluția, în sine eroică, într-o farsă. Doar un mecanism inconștient, existent în cultura această elută a românilor, o tendință suicidară poate explica lucru acesta înțrozitor.

• „Eu sunt mai destupt și nu cred ce spune celălalt“

După celebra definiție a lui Dorchești, sinuciderea este o formă a neputinței de a-și ucide adversarul. Dar, pentru numeroase, nici cehii, nici rușii nu și-a denigrat revoluția și ascunsă, în cînd sănătățimini. Dar, ceea ce mă interesează este că astăzi își sprijină deputatul de eficacitatea lui — și această opțiune pe care eu o consider să fi sinucigașă am văzut-o recentă și în aceste ultime zile. O plăcă întrângă vîntul de „Jos comunitatul!“, „Regele Mihai“ și în timpul acesta în Teatrul Național, Partidul Național Tarâneresc își pătuă impermeabil discuțiile, cu același calm și ascunsă seninătate atenuată, vorbind despre tărcoara noastră și despre Iuliu Maniu. Sigur că, în urmării, sănătății nu puteau să facă mai mult decât să facă pentru fostii lor inimici (poate nici nu era moral să facă mai mult, nici politic, din motive usoare de înțeles). Dar, abstractie făcând de această judecăță de circumstanță, să afli acolo o mulțime de oameni care vor să facă ceea ce și nu să găsă nimeni să le spună: „faceți asta“; era o mulțime fără nici un fel de organizare, fără program și toti erau fericiți că se defuzau în România, acțiunea politică era o defuzare, dar cîteva luni ar să mai rămăne o defuzare, nici să săibă nici un efect. Pentru că Iliescu și comp. și Măgureanu și comp., astăzi înțeleg că se defuză oamenii și își vad de treaba.

• Ultima trădere, ultima revoluție

• • Si totuși, în decembrie 1989, apărea și fost o revoluție!

• Dacă te gîndești din decembrie 1989 și pînă în ultima acțiune a minorilor a mai fost un sir de secunde revoluții și revoluții. Revoluția din decembrie nu se poate fi de revoluție suspendată, pentru că nimeni nu transformă astfel de explozie a exasperării într-o acțiune eficientă. Cind acționează studenții, partidele po-

ÎN LOC DE CRONICĂ PARLAMENTARĂ PRESTIGIUL ÎN REPARAȚII CAPITALE

Se vorbește în ultimul timp cu insisță despre comportamentul eroic al parlamentarilor; despre faptul că au rezistat cu demnitate presiunii minerilor. Această intenție de eroizare are un mobil împede: Parlamentul încearcă acum să-și construiască prestigiul pe un accident, dacă n-a reușit să facă într-un an și jumătate de activitate, iar la drept vorbind n-a fost niciodată o rezistență. Minerii au urcat Deșul Mitropoliei pentru a cere Parlamentului trei lucruri: o rezoluție în privința revendicările economice, confirmarea demisiiei guvernului și demiterea președintelui. Din toate acestea, Parlamentul putea face două lucruri și le-a făcut fără ezitare: să ahotărît formarea unei comisii care să analizeze situația economică și socială din Valea Jiului și în același rind să-ai dat minerilor asigurări că demisia d-lui Petre Roman este reală. (Numele viitorului prim-ministru se vehicula deja pe culoare). În privința președintelui, Parlamentul nu putea face nimic fără să aducă dovezi cu relevanță juridică și în orice caz era vorba de confirmarea suspendării prin referendum. Înțeles că Parlamentul n-a refuzat în realitate nimic din ceea ce-l erau cu putință. Dimpotrivă, se pare că a făcut mai mult decât i se ceruse. Initial, delegația minerilor a fost primită de o delegație parlamentară într-o sală alăturată sălii mari de ședință. Aici problemele au fost în mare parte lămurite iar Miron Cosma însuși considera discuția încheiată. Cineva a avut atunci prorastă inspirație de a-l invita pe Miron Cosma să vorbească în fața Parlamentului. Liderul din Valea Jiului, obosit și răgușit, a refuzat de mai multe ori, dar a sfîrșit prin a ceda insistențelor întării cum minerii au pătruns prima oară în noul Parlament, nu prin voința lor ci la inițiativa deputaților. Cel de afară, însă, își pierduseră răbdarea și se temea pentru soarta celor dinăuntru, care întâiau excesiv. La un moment dat ușa a fost forțată, minerii au pătruns înăuntru și odată cu ei bucureștiul mai zgromodă și mai exact în revendicările lor. Sala a fost înundată de o adunare pestriță. Copiii străzii se cățărau pe biroul președintu-

lui, de la microfon un fost rănit în revoluție striga ceva incendiare și cerea demisia președintelui, din spate stingă, un grup de mineri intră și ocupă locurile rezervate ministrilor. A devenit cineva în aceste momente prezența rebelilor în sală? Desigur, nu putem cere nimănui să-și fi asumat acest risc dar atunci despre ce rezistență poate fi vorba, ce au apărat parlamentari?

Este evident că numitul eroism este o imagine menită să convertească semnificația momentului, să mascheze posibilul în spatele unei cortine de onorabilitate și demnitate.

In sedință de simbătă, cineva se întrebă dacă nu cumva ceea ce s-a întâmplat nu este și un semn al lipsel de prestigiu al instituției parlamentare de care răspunzători sunt în primul rind parlamentarii însăși. Desigur că astăzi lucrurile, dar clipa aceasta de luciditate se pare că nu servește nimănui. Faptul că d-l senator Gelu Voican-Voiculescu își lansează scenariul cu aerul cel mai serios cu puțină demonstrație că preț pune pe inteligența colegilor săi. D-l Voican spunea de fapt, cu totuși aceea complicată țesătură epică, că d-l Roman, dacă ar fi reinvestit ca prim-ministru, ar avea grija ca tărâniștilor să fie protejați și disculpăți, liberalii ar primi sprijin pentru proiectul de lege privind scoaterea în ilegalitate a P.S.M.-ului, maghiarilor li se-ar oferi satisfacția interzicerii Partidului România Mare, iar fețenștilor, în fine, satisfacția condamnării d-nei Dolna Cornea. D-l Voican facea în numele patronului său un tirg, iar scenariul său era în primul rind o ofertă detaliată. În plus se accredita, iarăși, ideea puternică comună de natură să anuleze orice responsabilitate a Guvernului pentru toate cele întâmplătoare. Gruparea Roman se victimizează punind totul pe seama forțelor obscure, conservatoare și pe lipsa de înțelegere a opozitiei.

Limbajul acesta anticomunist, alt de violent, este cu totul insolit în gura unor reprezentanți ai Frontului. Dar la urma urmelor anticomunismul a rămas singura temă politică pe care nu a tratat-o pînă acum. Naționalismul și antimaghiarismul au fost exploatați

suficient, iar în această ultimă imprejurare nu erau funcționale. Frontul și liderii săi pregătesc acum diversiunea anticomunistă și să nu ne mire dacă în foarte scurt timp vom assista la mitinguri F.S.N. pe lîngă care discursurile foștilor deținuți politici vor părea pallide și prea pline de îngăduință. Există pericolul că d-l Roman și echipa sa de demagogi profesioniști să compromită ideea luptei anticomuniste așa cum alii au făcut-o deja cu ideea națională.

După coșmarul colectiv de acum două săptămâni Parlamentul și-a reluat firul preocupărilor obișnuite. La Senat lucrările fusese să intrerupă miercuri într-un moment cheie din dezbatările asupra legii funcționării Serviciului Român de Informații. Initiatorul acestui proiect a prevăzut în art. 38 și 39 dreptul acestor instituții de a face incorporări și — ca o consecință logică — de a-și mobiliza, la nevoie, rezervații. Nu e greu să ne imaginăm că S.R.I. își va crea o armată proprie al cărei scop nu va putea fi altul decât de a inspira decizii politice. Însuși faptul că d-l Măgureanu și acționarii săi gindesc în acest mod ne îndrepătește să-și refuzăm orice încredere. Grupul P.N.L. și cel U.D.M.R. din Senat au insistat asupra pericolului creării unei armate paralele care nu poate produce decât rivalități și instabilitate. „Dacă astăzi admitem un batalion”, a încheiat d-l senator Emil Tocaci (P.N.L.) — „mâine vom avea cîteva diviziuni”.

Se probează astfel definitiv opinia că S.R.I. încearcă să-și asigure pe cale legală prerogativele și puterea vechii Securități: trupe regulate al căror efectiv este secret, avantaje individuale și, bineîntele, supremăția politică în stat. Atenția opiniei publice a fost abătută în ultima săptămînă de la acest eveniment legislativ care are însă implicații mai importante decât oricare

asalt al minerilor sau decât bucatăria elaborării noile formule guvernamentale. Deocamdată, articolele incriminate au fost remise comisiei, dar nu putem spera ca pre-zelozii domni Timofte, Fințescu sau Plătică să propună formulări acceptabile. Adversitatea grupării Roman față de d-l Virgil Măgureanu ar putea însă de aici înainte să-și spună cuvîntul. Deocamdată însă, atacurile se concentreză împotriva d-lui Bărlădeanu care nu este străin de erodarea poziției fostului premier. S-a creat o situație paradoxală. F.S.N.-ul vrea cu orice preț înlocuirea d-lui Bărlădeanu de la prezidenția Senatului. În timp ce opoziția este mai curînd interesată să-l susțină. Felul relaxat și ironic cu care a condus dezbatările asupra legii privatizării convine, evident, mai mult opoziției de stilul strîns și intolerant al d-lui Vas. Mois. E de așteptat ca litigii în privința d-lui Bărlădeanu să clarifice pozițiile din cadrul Frontului, să separe apele de uscat. Dar chiar și atunci ne va fi greu să prevedem cum va acționa Frontul în cutare sau cutare situație concretă atât timp cât aripa Roman e animată exclusiv de dorință supremație politică și nu și să-și asume nici o opțiune precisă. Fracțiunea așa-zisă conservatoare e mai coerentă, mai sinceră cu ea însăși și, bineîntele, mai previzibilă. Ea rămîne singurul sprijin cert al d-lui Virgil Măgureanu în încercarea să de a face legea să treacă, de aceea ne putem aștepta în continuare la serioase manevre de culise, inclusiv proponeri și promisiuni pentru echipa guvernamentală în curs de constituire. Adevărată rezistență și demnitate parlamentară trebuie localizate aici, în forță morală de a pune interesele naționale mai presus de avantajele cadute ale participării la guvernare.

HORATIU PEPINE

PE ADRESA PALATULUI COTROCENI

(Iosif reședință regală, actuală reședință prezidențială)

Referitor la comunicatul Biroului de Presă al Președintelui României, difuzat pe postul național de Televiziune miercuri, 2 octombrie, a.c., comunicat în care se fac aprecieri denigrătoare la adresa revistei FLACĂRA nr. 40, din 2.10.1991, „Invenții”, „afirmații necontrolate”, „caolenii” etc., autorul articolului în discuție precizează:

„Lesne de observat pentru cîștiorul paginilor initiatice „D-l Ion Iliescu — dansă în familie” este că autorul se referă, în primul rînd, la cei care informeză familiile spirituală de care s-a lăsat înconjura președintelui. Referirile expuse privind înrudirea reală a președintelui cu cei doi demnitari nominalizați în articol — dintre care unul (și nu „diverse persoane”, cum, în mod răuvoitor și răbdit eronat se afirmă în comunicat) poartă, nu numai printre simplă coincidență, numele de Iliescu —, autorul și le susține în continuare, declarind că după toate informările și verificările pe care le-a întreprins, aceste date sunt reale.

In ceea ce privește „necesara reconciliere națională”, autorul crede că această nu se va putea constitui decât prin dialog și transparență, și nu prin comunicate părtinioare, propulsate de la inițiativa postului național de Televiziune.

Ar fi de dorit ca președintele României să nu alătúă fără bătrîneje izvorăște oare — credeti — din dragoste de partă”.

PAUL VINICIUS

UN PAS ÎNAINTE

La 3 octombrie 1991, Petre Roman părăsea sala conferințelor de presă de la Palatul Victoria cu o mină bună, prea bună pentru momentul de criză ce a condus în demiterea cabinetului său. Această din urmă a parte publică în completarea recăștilor de pe parcursul celor de-a patra mineriade dezvăluie între altele apetența ex-premierului pentru lecturi înalte. „Ești asaltat din toate părțile cu forțe infinit mai tari ca ale tale: lugii. Te înfring; te sfidezi. Ești pierdut: ataci. (Așa vorbea Churchill în 1940). Rizi, îți ascuți dinții, întineresci. Te furnică fericirea, nespusă fericire de a lovi și tu, fie chiar infinit mai puțin. Nu numai că nu dezinădăduiesc, că nu te declară invins și răpus, dar și găsi și din plin bucuria rezistenței, a împotrivării și incerti o senzație de năvalnăcă, dementă voioșie”. La sfîrșitul primei decadi a carierei sale politice, Petre Roman mizează pe Soluția Winston Churchill, împăcabil rezumată de N. Steinhardt în Testamentul politic ce deschide „Jurnalul fericești”. Minat însă de o impetuozitate ușor deplasată, fosul prim-ministru uită că nu se află pe malurile Tamisei, ci pe ale Dunării, teren de experiență fertil, dar ale cărui reacții — așa cum s-a văzut recent — sunt controlate mereu de paradoxal. Pe de altă parte, rețetele tip Churchill trebuie prescrise și administrate unor politicieni profesioniști, care nu și îngăduie gafe de calibru celor din ultima conferință de presă: „În aceste zile, pentru că am rezistat presiunii străzii, pentru că ne-am opus forțelor conservatoare de sorginte comună, pentru că am avut curaj, pentru că am fost domni, Frontul

Salvării Naționale are pentru prima dată șansa de a scăpa de eticheta FSN — PCR”.

Este cît se poate de împede că satisfacția nedisimilită de care vorbeam la început se motivează prin cantitatea deloc neglijabilă de capital politic pe care și-a prezentat-o echipa recentului demisionar. Ultima vizită a minerilor la București a oferit o sansă nesperată pentru o replică tactică a grupării majoritare. Urșurat de responsabilitatea aplicării nemijlocite a reformei economice, Petre Roman — retras în viață politică — poate întâmpina alegerile generale mai puțin Jenat de scădere popularității sale în rîndul electoratului supus în continuare măsurilor de austerioritate ca către un alt guvern, căruia Frontul se pare că îl va livra, întîi și întîi, miniștrilor apărării, internelor, justiției și afacerilor externe. Echipa Roman nu face însă numai politica defensivă. Cererea de demitere a directorului SRI și presiunile asupra președintelui Senatului, căruia, culmea, Petre Roman îl reamintează, la conferința de presă din 3 octombrie, că nu are operă să înțeleagă, sănătatea și primele inițiative de anvergură, de pe poziții avantageoase ale unei previzibile politici ofensive. Pe de altă parte, experiența unui an și zece luni de guvernare, timp în care gruparea Roman a avut răzgădui unei inspecții de profundime în mecanismele economiei românești, va constitui în campania electorală, un centru de greutate ce va dezchide o lăbulă de concurență cu adversarii din opoziție, expuși riscului de a cădea din nou în cursa unei contestări obținute, ce îl va îndepărta, mai mult ca sigur, spre un nou,

lamentabil. „Consecvent cu sine însuși, avind drept crucifix legen și ordinea de drept”, scriu, roșu pe alb, de astă dată extremiștii elogiatori, ce rotunjesc această amețitoare horă de popularizare a liderului charismatic, pe care același îl interrogează siderat: „Din ce alăut sănătății plămădit de ați putut rezista atitor vîciștini? Tinerețea fără bătrîneje izvorăște oare — credeti — din dragoste de partă?”.

Ziaristi prezenți joia trecută la Palatul Victoria n-au cerut primului ministru „en titre” să se pronunțe asupra scenariului propus de Gelu Voican. Nici președintul nu s-a avenirat, accentuind însă că evenimentele din 25—26 septembrie sint de sorginte comună. Citeva steaguri roșii în gara Craiova, vizita lui Ilie Verdet la Iași, intoxicația informativă în benzile de frecvență ale armatei, sau articolul apărut în „Libertatea”, care, în ziua cind minerii asaltau Cotroceni, anunță un guvern alcătuit din multe personalități de pe lista neagră a senatorului Voican, toate acestea compun fundalul unui scenariu tragic și orgolios, cu un erou excepțional, campion al democratiei, al statului de drept și al economiei de plată, la care să îndrumă răsturnare de la putere a participat chia „președintele S.U.A. Rezultatele finale ale acestor evenimente și periculose divergenții său imprevizibile. Experimentarea lor poate avea însă, în plan social, efecte similară cu ale unui binecunoscut virus, care, slăbind celula pe care o atacă, își pregătește propriul colaps.

SORIN FAUR

P.S. — Cineva a formulat la conferința de presă din 3 octombrie o întrebare că se poate de firească: „Veți candida pentru funcția de președinte, domnule Roman?”. Ex-premierul a răspuns evaziv: „El, astă!”, făcind, oricum, un pas înainte spre sinceritate față de începutul anului trecut cînd, la 12 ianuarie — zi de doliu național, dacă nu însă —, seful, provizoriu pe atunci, al executivului, declară răspicat în „Adevărul” că nu va participa la viața politică a ţării.

SONDAJ DE OPINIE

PAVEL CÂMPEANU

PRELUDII ATONALE LA CAMPANIA ELECTORALĂ

Sondajele infirmă alegerile

Pe lîngă altice deficite, tumultuoasa excursie a ministrilor în Capitală ne-a adus și un excedent: după neindoielnicul puci de la Moscova sovieticii rămăseseră fără prim-ministru; după prezumтивul puci de la București, România are doi – unul rezidual și unul potential. Pe cînd cel dinții își pregătește cu frenze realegerea, cel de-al doilea încercare fără avinț să negocieze fotoliile ministeriale de care nu este sigur că dispune. El pare a fi un melanconic și – vorba d-lui Mărgureanu – nu tocmai echidistant mediator al aprigiei tocmai dintre putere și opoziția parlamentară. Urmărind același tel: o influență cît mai mare în viitorul guvern, cele două părți se plasează în sistemele diferite de valori.

Puterea cere ca distribuirea fotoliilor în cabinet să reproducă distribuirea locurilor în Parlament, astă cum aceasta a fost configurată de alegerile din 20 mai 1990. Partidele din opoziția parlamentară cer ca distribuirea fotoliilor în cabinet să oglindescă amplele deplasări de opinie survenite de la alegeri încoace, așa cum acestea deplasări sunt configurate în rezultatele a numeroase sondaje de opinie. Puterea are dreptate din punct de vedere juridic, opoziția are dreptate din punct de vedere politic. Guvernul de uniune națională nu se poate forma fără a tine seama de voînta Parlamentului și nu poate obține sprijinul popular fără a tine seama de starea actuală a opiniei publice.

Sondajele nu sint invocate însă numai de opozitie împotriva puterii, ci și de putere împotriva opoziției. Un sondaj nu poate favoriza concomitent cele două părți în dispută: nici una dintre părțile în dispută nu ar trebui însă să-si poată produce sondajele care o favorizează. Astfel de încercări nu ar urmări sondarea, ci mistificarea opiniei publice.

Electoratul – Ianus

Discursul public al Puterii sustine că marca majoritatea a celor care au votat-o la 20 mai 1990 î-l au rămas îndelii; faptul cele mai semnificative și sondajele de opinie profesionale relevă contrariul. Electoratului îl se atribuie două fețe, desă el nu are decât una, pe care și-a arătat-o chiar și în cursul evenimentelor din septembrie 1991 cînd:

1. dejasmentul de soc al puterii – minorii – s-a întors împotriva ei. În termeni militari s-ar putea spune că Înalțul Comandament nu a fost pur și simplu abandonat, ci atacat de propria gardă. Dincolo de forma inadmisibilă sub care s-a manifestat, această dramatică răsturnare de poziții nu se poate discoteca de procesul prin care, în decursul ultimului an, segmente mari de fosti susținători ai puterii au trecut de partea adversarilor ei. Desă evidentă, această conexiune este total ignorată în analizele ce sorginte FSN asupra evenimentelor menționate:

2. cu același prilej, în populația Capitalei s-au găsit grupuri care să sprijine – și chiar să supralicitze – assațul violent al minorilor asupra Puterii, dar nici un grup care să protejeze puterea împotriva acestui assaț. De altfel nu numai în Capitală, dar micăieri în țară nu s-a semnatat în acele zile și nopti vreo reacție semnificativă de solidarizare cu puterea assediată. Cum se face că societatea asista impasibilă la demolarea Puterii pe care ea și-o alesese?

Întrebarea neputind fi evitată, liderul național al FSN îl răspunde avansând un diagnostic: apatie. Se constată astfel amănuntul că nici comportamentul minorilor, nici cel al bucurestenilor care î-l au secundat, nu poate fi caracterizat ca apatic. Diagnosticul de apatie s-ar putea deci aplica presupușilor partizani ai puterii, dar nu adversarilor ei. Indiferent însă de context, diagnosticul de apatie este susceptibil mai curind să ceară decit să ofere explicații. Cea propusă de d-l Roman este că „românii... îngrijoră de dezbinarea națională... mai pot reacționa la un singur lucru... la ideea de unitate națională, de neam și de conștintă”. („Azi”, Anul II Nr. 414 din 2 octombrie 1991). Tentativa de a înlocui soluția unui conflict social prin exaltarea unității naționale are un trecut pe cît de venerabil, pe atât de puțin convinsător. Se sugerează că această unitate nu se poate însăpuțui decit în jurul organizației care afirmă supremăția ei. Potrivit acestui logic, refuzul populației de a apăra puterea FSN constituie dovada peremptorie a atașamentului său față de această formătunie. Liderul național al FSN îl deschide astfel campania electorală silindu-se nu să recupereze, ci să nege influența electorală pierdută. Esențial este că această vizionă distorsionată despre sansele FSN în viitoarele alegeri să nu distorsioneze rezultatele alegerilor însele.

Initiat de ziarul „Prahova”, el afișă astfel că pentru funcția de președinte d-l Iliescu este preferat de 67,78% dintră subiecți, C.V. Tudor de 2,78%, iar d-mi Romulus Vulpeșcu, Ilie Neacșu, Gh. Dumitrescu și numai de grupuri care variază între 0,56 și 1,67%. La viitoarele alegeri locale 51,67% sunt decisi să voteze pentru candidatul FSN, căruia îl urmează PUNR cu 10% și PSM cu 6,11% din voturi. Conform acestor revelații, partidul condus de d-l Vercet va obține mai multe voturi decit partidele conduse de d-nii R. Cămpănu și C. Coposu luate împreună.

Publicitatea pe care cotidianul FSN o face acestor pretenții sondaje are, spre deosebire de rezultatele citate, unele implicații serioase:

1. ea susține orientarea liderului național – înlocuind pierderea reală a influenței FSN-ului asupra corpului electoral prin fictiunea creșterii acestor influente pînă la limite care frizează compromisul model al unanimită;

2. ea se servește în mod impropriu de procedee formale ale unei tehnici de cercetare stîrșifică în folosul unei activități de pură propagană politică;

3. prin practicarea acestei confuzii deliberate se urmărește:

a. să se confere credibilitate fictiunii potrivit căreia partidul la putere se bucură de aderența majorității sau marii majorități a electoratului;

b. să se diminueze credibilitatea viitoarelor sondaje profesionale, care probabil nu vor emula această fictiune;

4. ea speculează confuzia larg răspîndită între sondajul jurnalistic și sondajul sociologic, incitând presa centrală și locală să contribuie prin astfel de acțiuni la disimularea adevărătorilor mișcări de opinie ce vor avea loc în timpul campaniei electorale.

Sondajele ca mister

Că și presa FSN, liderul național al acestor formati își sprijină alegătorii pe rezultatele unor sondaje de opinie. Datele pe care le folosesc fiind diferite de cele citate mai sus, se poate presupune că ele au altă sură

decit ziarele locale „Renașterea Băneșeană” și „Prahova”. Din păcate însă, aceste surse nu sint indicate și ele cîmin astfel învaliuite în mister. Am în vedere interviul acordat de d-l P. Roman, reprezentantul Televiziunii Române la 1 octombrie a.c., așa cum acesta a fost publicat în numărul din 2 octombrie al ziarului „Azi”.

Cu acest prilej, premierul demisionar face două asemenea referiri. Iată-o pe prima: „Toate sondajele arată că Frontul este, și acum, de 4, de 5 ori mai puternic decit cel mai puternic partid al doilea”. Desă concisă, fraza conține mai mult decit o singură inexactitate. Astfel:

1. nu toate sondajele arată ceea ce d-l Roman înece că ele să arate. Un asemenea avans al Frontului este percut de preținții sondajelor al ziarului „Prahova”, dar nu de sondajele Centrului nostru și, astă că s-a dat publică în ultima vreme, nici de cele ale IRSOP;

2. referirea nu omite să-i precizeze numai pe autorii sondajelor în cauză, ci și momentul cînd acesta s-a efectuat. Se năște astfel o ambiguitate de ordin temporal. Protagonistul interviului subliniază că FSN definește această intelligență covîrșitoare „în acum”, dar nu spune ce interval față de acest acum s-au realizat sondajele aducătoare ale acestei bune vestiri.

3. sintagma utilizată este însă „în acum”, ceea ce sugerează că primul actual al Frontului nu este fructul unei recuperări, ci al unei pașnice continuătăți. Fictiunea întotdeauna indisputabilă își cauță sprijin în fictiunea continuătăți. Înce din primăvară, un sondaj IRSOP difuzat de Televiziune arată că în acel moment Frontul pierdește sprijinul a mai mult de jumătate dintre cei care îl acordaseră votul cu un an înainte. Aceste rezultate erau foarte apropiate de cele pe care le obținuse în același perioadă Centrul nostru. Ambele seturi de date confirmă atât menți-

nerea FSN în fruntea preferințelor electorale cît și slăbirea substantială a acestei pozitii. Nicăieri nu indică însă ordinul de superioritate a Frontului avansat recent de Ederul său național.

4. avantajul copleșitor al partidului majoritar față de principalișii săi adversari, menționat de d-l Roman, este dezmințit de toate sondajele Centrului nostru efectuate în fiecare lună a acestui an. Ele relevă că, dimpotrivă, continuitatea nu caracterizează superioritatea Frontului, ci învățătoarea acestei superiorități. Drept urmare, înțelegere de a vota pentru FSN, care se plasau în primăvară în jur de 30%, oscilează acum în jurul a 20%. La începutul lui septembrie a.c., avansul FSN făță de partidul care îl urma în această hierarhie – Partidul Alianței Civice – era de numai cîteva procente.

A doua referire a interviului la această temă, cîtează „ultimul sondaj” care ar indica 51% încredere și 34% neîncredere în FSN. Din nou nu se spune cine și cînd a realizat acest sondaj. Pentru o echipă cu activitate sporadică, ultimul sondaj s-ar fi putut desfășura în fel de bine acum o lună sau acum un an. Pe lîngă această discreție excesivă, referirea mal ridică două probleme. Una constă în incongruență dintre aceste cifre și sugestia continuătății. Pe de o parte, se afirmă că FSN-ul își menține impactul asupra electoratului, pe de altă cînd 51% dintre alegători își mențin încrederea în el. Dar 51% reprezintă cu circa 15% în minus față de cel care î-l au urat încrederea lor în mai 1990, iar 15% din electorat reprezintă aproape un sfert din majoritatea pe care Frontul o obținuse cu scurt orînd.

A doua problemă constă într-o altă incongruență, de astă dată între aceste date și cele rezultate din alte sondaje pe aceeași temă. Înălță după Convenția FSN din primăvara acestui an, Centrul nostru a întreprins un sondaj urmărind să determine unde reacții la acest eveniment. La întrebarea dacă desfășurarea Convenției FSN le-a sporit sau le-a redus încrederea în această formătunie, 20% din subiecți au răspuns că încrederea lor a crescut și 56% că a scăzut.

Ambele referiri ale fostului premier la sondajele de opinie par mult mai devotate intereselor Frontului decit celor ale adevărului.

Pro domo

Declanșată practic înainte de a fi fost promulgată, a doua campanie electorală a perioadei postrevoluționare nu debutează sub auspicii linioșitoare. Ea postează doar capacitatea României de a înalța, totuși, spre democratie – și poate dovedi, o dată în plus, contrariul. Ea are o dimensiune politică, ce se va materializa în rezultatele sale imediate, și o dimensiune istorică, dată de modul în care aceste rezultate vor fi obținute. Contribuția istorică a acestei campanii electorale depinde mult de măsura în care liderii politici se vor dovedi apti să nu sacrifice interesele generale ale democratizării intereselor particulare ale formătunilor pe care le reprezintă.

Sub aspectul semnificației sale istorice, campania electorală reprezintă interacțiunea a doi agenti: ansamblul formațiunilor și actorilor politici care își dispută sufragiile – și corpul electoral, care pînă în ziua prezăvării la urne se manifestă ca opinie publică. Relația dintre cei doi agenti este una de multă înegalitate: în ultima instanță competitorii depind de opinie publică, dar în toate instanțele intermediare cînd desfășoară o acțiune de influențare a opiniei publice căreia aceasta nu îl poate riposta cu asemea monedă. Posibilitățile de expresie și de influențare mutuală sunt înegal repartizate între cei doi agenti. Sondajele de opinie au funcția de a atenua acestă inegalitate. Realizate cu competență și probitate, ele reprezintă mijlocul cel mai fidel prin care opinia publică, în ansamblul ei, își poate face audii glasul cu o anumită continuitate.

Ca modalitate de exprimare a opiniei publice, sondajele de opinie reprezintă o instituție democratică modernă, pe care, ca și în cazul altor instituții democratice, nu are rost să o discredită înainte de a o fi edificat. În dificile luni care vor urma, ea are dificila misiune de a ajuta opinia noastră publică să aibă o reprezentare adecvată asupra proprietățile sale stări și de a furniza actorilor politici date cînd mai plăzibile despre efectele acțiunilor lor anterioare.

Indeplinirea acestei misiuni depinde de calificarea profesională, imparțialitatea politică și onestitatea morală a celor care realizează sondajele; de corectitudinea cu care actorii politici le integrează rezultatele în acțiunea lor publică; de obiectivitatea cu care marile mijloace ale comunicării sociale – Televiziunea, presa, radioul difuzor – fără discriminări rezultatele lor și, dimpotrivă, nu fac publicitatea unor pseudosondaje nonprofesionale, partizane.

Electoratul poate fi convins – sau poate fi manipulat. Mai important decit cine va dobîndi victoria este ca aceasta să fie dobîndită prin persuasivitate, și nu prin însecție. Sondajele de opinie pot contribui la desfășurarea în acest mod a campaniei electorale și a viitoarelor alegeri,

Sondajele ca impostură

In lupta politică argumentele, orișt ar fi de ingenioase, nu se pot lipsi de suportul faptelor. De unde și nevoia ca producătorul argumentelor să poată produce și faptele pe care aceste argumente le reclamă. Să iată cum în numai patru zile cupă amintirile declarării ale lui liderului național, cotidianul FSN, „Azi” publică rezultatele realmente reconfortante ale unor operațiuni numite „sondaje de opinie”. Prima dintre aceste știri, publicată pe același pagina cu interviul lui Roman din care am extras citatele de mai sus, anunță laconic că „Renașterea Băneșeană” a întreprins un sondaj de opinie. S-a desoperit astfel că 93,5% din persoanele intervieulate îl preferă pentru funcția de prim-ministru chiar pe d-l Petre Roman.

Sondajul următor, publicat de același cotidian, trei zile mai tîrziu și comentat mult mai larg decit primul, își extrage desoperirile din alte zone ale vieții politice.

IDEEA ȘI ACȚIUNEA

un singur adevarat intelectual care să fie demonstrat, și secole de lumină sint secole de indoieli și de discuție."

Rezultă că cea mai bună manieră de a evita ideile absolute și excesiv de generale, de a evita excesele teoriei politice, precum și increderea totală în cărti, este de a fița flicare om să se ocupă cu ideile, să gindescă, să lupte împotriva realității, să dezbată, să se caute.

Ceea ce înseamnă că pentru Tocqueville scopul gindirii trebuie să fie de a crea indoiela, de a-l înține pe om în incertitudine, de a-l îndepărta de sistemele și de adevărurile absolute, mai exact de o viață a cărților și teoriilor.

In Statele Unite se regăsesc condițiile care permit ideilor să devină realitate, ușor, simplu, fără mare dificultate. Or, numai la începutul existenței sale o societate poate fi total ratională și logică. In America, unde politica este efectivă și în acțiune, filozofia politică nu există. Tocqueville ar dori să-și ardă cărțile pentru a reveni aici, la acest început al gindirii.

Ce ne poate el învăța?

Practic, ce vor să spună toate acestea? Putem învăța ceva de la acest filozof politic care refuză să fie un filozof, care nu lubeste cărțile, care nu crede în filozofie, care scrie despre democrație, dar ne avertizează de la bun început că n-o să ne poată spune ce este ea de fapt?

Dacă știința politică nu poate fi o adevărată știință (umea răminind incomprehensibilă pentru om), dacă trebuie să evităm căderea în teoria separată de practică, care este poziția lui Tocqueville în istoria filozofiei politice, ce ne poate el învăța?

Dacă credem, ca Tocqueville, că „oricare ar fi tendințele stării sociale, oamenii pot întotdeauna să le modifice și să le îndepărteze pe cele rele, insușindu-și-le pe cele bune”, cum să ne folosim de opera sa?

Dacă libertatea, acest lucru sacru care, după autor, ne distinge de brute este, aşa cum putem că în **Vechiul Regim și Revoluția**, imposibil de definit, cum să o creăm?

Cred — notează Tocqueville — că de fapt cărțile care îl au determinat pe oameni să reflecteze cel mai mult, și care au avut cea mai mare influență asupra opinilor și acțiilor lor, sunt cele în care autorul nu a încercat să le spună dogmatic ce trebuie gândit, ci în care el le-a pus spiritul pe drumul care conduce în adevăruri și i-a făcut să le găsească, ca de sine.

Gindirea lui Tocqueville trebuie să facă față în fiecare zi unei lumi în misere, unul spirit aflat mereu în cătareea a ceva. Asemenei obiectului — pe care trebuie să-l explice, nouă știință politică este condamnată să suferă schimbări și modificări continue, să fie și ea în acțiune.

Este simptomatic că lectura favorită a lui Tocqueville a fost cea a cărților de călătorie. Pentru el, destinul omului este de a fi mereu pe punctul de a abandonă o idee pentru a lua în considerație o altă.

Perpetua plecare

Ziua proastă era ziua pierdută sau rău întrebuițiată — scrie Beaumont despre Tocqueville; cea mai mică pierdere de timp îl deranja, și, în călătorile sale, el împingea această pasiune pînă acolo încât nu ajungea niciodată într-un loc fără a se fi asigurat în pre-

abil de mijloacele de a-l părașii; ceea ce-l facea pe unul dintre prietenii săi să spună că pielea întotdeauna înainte de a fi ajunsă.

Omul tocquevillian este un proiect de viitor, de călătorie. Tocqueville ar dori să-și ardă cărțile pentru a începe din nou, a reinvenie. Dar nu poate. Călătoria a început deja. El trebuie să scrie cărți înțind cont de faptul că marea carte a lumii este închisă, că vechiul ghid nu mai servește și că în zgâromul paginilor acestei cărți care se închide, vechea filozofie politică se închide și ea.

Dar fiind vorba de filozofie, și în special de filozofie politică, ar trebui să vorbim nu de drumuri și de cărți, ci mai curind de căi și de hărți, căci filozofia, și îndeosebi, filozofia politică s-a născut în vecinătatea mării și mai multe texte mari ale filozofiei politice posedă o calitate, ca să spunem astăzi, acăvatică.

Filozofia se naște între pămînt și mare, trecând de la stabilitatea coastelor în mișcarea valurilor, încercând să dea o explicație mișcării: zborul săgeții, cursa lui Ahile, vîntul care impinge pinzele corăbililor.

Platon nu putea să facă filozofie fără să vorbească despre mare și nimic nu reușește poate mai bine să arate decadența filozofiei politice decât abandonul mării. Platon observa corabia statului și pe căpitanul său, Machiavelli vorbește despre filozof ca pictor. Hobbes, primul om de știință al politicii, îl va descrie ca prost jucător de tenis. Nietzsche va vrea să șteargă orizontul și să sece marea.

O filozofie maritimă

Tocqueville, normandul, este un om al mării. Filozofia sa, dacă o putem numi astfel, este o filozofie maritimă. Dacă apele nu sunt cele ale Mării, ci ale potopului, principiul rămîne același.

„Democrația! Nu vă dați seama că sunt apele potopului? — scrie Tocqueville într-o ciornă. Nu le vedeli avansând neîncetat într-un efort lent și rezistibil? (...) Dați înspăi, valul își conține mersul. Fugiți, el aleargă în urma voastră. Întă-vă în sfîrșit în ultimul nostru refugiu, și de-abia v-ați așezat ca să vă recăpătați suflul, că și acoperiți spațiul care vă mai separă de el. Să știm deci să ne închipuim viitorul cu un ochi ferm și deschis. În loc să dorim să înălțăm diguri nepuținoase, să încercăm mai curind să construim arca tuturor care trebuie să poarte specia umană pe acest ocean neînmormântuit”.

La Tocqueville, ca și la Platon, legislatorul seamănă cu omul care își tragește drum în mijlocul mărilor. „El poate (...) conduce vasul care-l poartă, dar nu ar fi în stare să-l achilmeze structura, să creeze vînturile, și nici să înțeleagă Oceanul să se ridice sub picioarele sale”.

Cu Tocqueville, filozofia politică se face din nou la mare. Pilotul a pierdut o parte din puterea sa, dar să-să securizeze douăzeci de secole de la Platon. Tocqueville ar dori să-și ardă cărțile pentru a începe din nou, pentru a scrie prima carte, dar aceasta a fost doar privilegiul lui Platon.

Platon, primul scriitor de cărți, primul autor de opere care sunt gindite, imaginate, create drept cărți, nu lubeste nici el cărțile „căci cei care vor cunoaște această artă (de a scrie) — spune el — își vor neglija memorie și vor face să se nască uitarea în sufletele lor, pentru că basindu-se pe fidelitatea scrierii, ei vor căuta să-și a-

mintească lucrurile exterior, cu ajutorul unor caractere străine, și nu interior, prin propriile lor eforturi (...); învățând multe lucruri fără profesori, ei vor crede că au multe cunoștințe; dar vor fi, în marea lor majoritate, neliniști și greu de abordat, pentru că nu vor avea de... o falsă știință în locul uneia adăpostită”. (Phaidros, 274—275).

O mie de metode

diferite —

același rezultat

Filozofia lui Platon nu este nicăi ea o filozofie care se învăță numai din cărți. Ea se definește dialectică drept cercetare, drept drum, drept „poros”, ieșire, soluție, că.

Dialogurile ne pară exact în această formă pentru că dialogul este forma cea mai puțin discursivă, cea mai potrivită pentru un autor care nu se încrede în scrieră și care scrie în poftă sa.

La Tocqueville, și prin aceasta el se deosebește de Platon, nu există o soluție, ci o multitudine de soluții, de căi. Toamna această suprabundență de soluții, de căi îi aproape cel mai mult pe oameni de zel. Centralizarea, uniformitatea reprezentă o etapă de mijloc în gîndirea umană. Democrația permite prin intermediu discuției filozofarea a o mie de metode diferite pentru a ajunge la același rezultat.

La Tocqueville, ca și la Platon, obiectul gindirii este de a face din oameni tovarăși de călătorie.

Sunt circumstanțe pe care Tocqueville le găsește doar pe mare. În timpul călătoriei sale spre Statele Unite, el menționează că este pe căle de a urma un fel de „curs de filozofie practică” pe care-l înțelege astfel: „Pe mare, dacă oamenii vor să se bată, trebuie să fie cei mai buni prieteni din lume; nu existăcale de mijloc. (...) Obligația de a trăi unii cu alii și de a se privi mereu în ochi, stabilind o nonșalantă și o libertate înimaginabilă pe pămînt ferm. Aici fiecare acționează în mijlocul mulțimii ca și cum ar fi singur, unii cîtesc cu voce tare, alții se joacă, alții cîină, sunt unii care scriu ca mine de exemplu în clipa asta, în vreme ce alături un vecin stă la masă. Fiecare bea, mânăcu sau pînă după cum are chef. Cabinete noastre sunt atît de strîmte, încit trebuie să leză afară ca să te îmbraci, și cu excepția clipei cînd îți tragi pantalonii, nu văd ce altă parte de oaspete nu se face în fața lui Israel. Într-un cuvînt, trăim în piață publică, asemenei articolilor. Aici este adevaratață rău a libertății, dar ea nu se poate desfășura decât întră patru pereti, înălțat necazul”.

Democrația, ca mare, trebuie să forțeze pe oameni să se vadă, să comunice, să trăiască, să călătorescă împreună. Dar contrar lui Platon, la Tocqueville pilotul nu-si poate alege singur destinul. Trebuie acum să poată trece prin Sevilla și Charlybda fără să asture urechile visătorilor. Este necesar ca toți visători să poată rezista cîntecelor sirenelor.

Astfel, ajutorul, colaborarea devin mai importante ca oricând.

Eternul [re] început

Platon spune că „dragostea este filozof, și, ca atare, ea mijlocește între înțeleg și ignorant”, că „tot ceea ce

obiține îl scapă nelincetat, în așa fel încât nu este niciodată nici bogată, nici săracă (...) și că astfel ține cumpăna între înțelegere și ignoranță”.

In singurul loc în care încearcă o definiție a științei politice, Tocqueville afirmă totuși că unicul lucru care se poate spune despre ea este ceea ce spunea Madame de Sévigné despre dragoste, și anume că „o ia mereu de la început”.

A o lăs de la început înseamnă pentru Tocqueville a abandonă filozofia. Adică, desigur, a abandonă universismul cartesian care a fost produs de Reformă și de Lumini, și a începe din nou. Dar a începe stînd că nu vom putea ieși niciodată din pesteră, că într-o realitate se ascunde în spatele unui val, că suntem condamnați să trăim în îndoișă. Într-înger și bestie, înțelegere și ignoranță.

Incerind să scape aporiel sofiste, Platon a reinvenit și produs o nouă aporie, pe care a numit-o „filozofie”; Tocqueville nu a găsit un nume pentru noua sa știință a politicăi.

In 1854, cînd lucrează în Germania la pregătirea cărții sale despre Vechiul Regim, el scria unui prieten: „Voi vorbi deci foarte pertinent despre instituțiile și sentimentele care domneau în această țară, în urmă cu aproximativ o sută de ani, dar el despre cele care domnesc aici astăzi, singurul subiect care este în fond util și interesant, am să vă dau un răspuns analog celui pe care mi-l dăduse odînară un saint-simonian pe care-l întrebăsem ce credea de fapt secta sa deosebe nemurirea susținută: „Înă nu am ajuns la această chestiune mănușă”, o să ne ocupăm în curind de asta”.

Al zice că-i auzi pe Soera e promițindu-i lui Lysimach sau lui Teodor că se va înapoia a două zile pentru a găsi o soluție de dialoguri.

Paginile albe din tomul cu soluții

Orice ginditor confruntat cu o perioadă de criză a filozofiei se vede constrins să facă față aporiei, reușește să se debaraseze de trecut, dar este copleșit de necunoașterea viitorului.

Una dintre lecturile cele mai importante ale lui Tocqueville este fără îndoială de a ne pune în gardă, de a ne invita să nu căutăm soluția în paginile unei cărți, cartea sa. În cel mai bun caz, **Democrația în America** ne va pune pe una din căile posibile, dar soluțiile vor rămîne de găsit în altă parte, odată cu cartea închisă.

Micromegas, uriașul cumsoare din povestirea lui Voltaire, dăruiește oamenilor cartea de filozofie care conține, spune el, răspuns la toate problemele. Cartea este deschisă în față membrilor Academiei franceze care cred într-o mistificare. Toate paginile cărții sunt albe. Micromegas și-a ținut totuși cuvîntul. Cartea albă conține într-adevăr toate soluțiile, toate răspunsurile la întrebările puse. Ajunge să le scrii pentru a le găsi acolo.

Omul este de acum înainte obligat să-si scrie propria operă, cartea propriei sale istorii care, asemenei științei politice a lui Tocqueville, reințepește în fiecare zi.

Traducere de
MONA ANTOH!

„A UNSPREZECEA PORUNCĂ” SAU REPUBLICA POPULARĂ PITESTI

Fiecare film al lui Mircea Daneliuc este un eveniment pentru că este mai presus de orice discutabil, exprimind probleme de fond a societății la un anumit moment istoric. Infinit discutabil, deci. Si este astfel și pentru că autorul acestor filme este un mare ambicioz, un mare ergilos (cum numai artistul între sâmbăta și sâmbăta își permite să fie), și face lumea de mai multe ori de fiecare dată.

Ca și Glimando, filmul A unsprezecea

interesant, în ariă și în viață, sănătatea și depășirea a esteticului, neutralizare a ceea ce nu poate fi decât privire asupra Totului.

Cum să faci urietor artă? „Pe ruinele unei dictaturi se poate naște mal degrabă și nouă dictatură decât o democrație”, mai spune Mircea Daneliuc. Esența lumii noastre: fenomenul Pitesti. A unsprezecea poruncă dovedește că arta, aici, în Est, în contextul ororilor o imposibilitate reală, vie. În același timp de nesoncupt și indispensabilă (sic!). Că trăim într-o lume lipsită de medialui, de triste, între ororare și Dumnezeu, în care Dumnezeu este somaj și-si asume ororarea. Că nu ne putem permite luxul mediocrității, că aderările nu se affă niciodată în mijloc, de unde pînă și Dumnezeu a fugit, devinind, ea în film, voce, prezență incorporată.

A unsprezecea poruncă Nu este un film politic. BOGDAN GHIU

FRANCIS FUKUYAMA DESPRE BUNA FOLOSINȚĂ A NAȚIONALISMELOR

In iunie 1989, un cercetător american, Francis Fukuyama, publica un articol intitulat Sfîrșitul Istoriei ?, care a suscitat dezbatere ardente. Se anunță „universalitatea democrației liberale occidentale ca formă finală de guvernare umană”. Această analiză apare astăzi profetică. Redacția săplâmnalului parizian „Le Point” i-a solicitat lui Francis Fukuyama să comenteze sfîrșitul hegemoniei comuniste în Est și exacerbarea naționalismului.

Esecul puciului organizat în Uniunea Sovietică de „durii” sovietici pe 19 august și care, retrospectiv, a căpătat o alură de farsă, demonstrează, într-o manieră convingătoare, că nu există altă formă de legitimitate a societăților moderne în afara democrației liberales.

S-a vizut peste tot în lume că reacționari au pierdut teren. Pe de altă parte, ruși, acest popor pe care mulți occidentali îl considerau pasiv, indiferent și însetat de putere, rușii deci, au demonstrat, în timpul puciului, cind își apără institutiile democratice nou create, că sunt la fel de evaluați ca și ceilalii europeni. Lipsiți fiind, datorită totalitarismului, de o societate civilă autonomă, și-au făcut una, ex nihilo, în acești ultimi trei ani sub forma unui număr impresionant de partide politice, sindicate, ziare, organizații bisericesti, asociații pentru protecția mediului înconjurător și așa mai departe.

Lipaiți de tradiție democratică, ei și-au întemeiat una prin intermediul activității serioase și obstinate a Parlamentului rus și prin alegerile lui Boris Elțin la președinție. În fine, în perioada de criză, au arătat că nu se vor mai supune cuiva numai pentru că poartă uniformă și că mai degrabă și-ar risca viața pentru a-și apăra libertatea.

O parte a acestelui euforii s-a divizat totuși încă de a doua zi consecutivă loviturii de stat răzătate, cind Uniunea Sovietică a părut să derapeze în haosul politic. În acea zi, 11 din 15 republici și-au declarat independența, determinând puternica Republică Rusă să avertizeze că își rezervă dreptul de a modifica frontierele în cazul în care un număr important de ruși ar rămâne „captivi” de ceeață parte a granițelor actuale, în țările nou constituite. De unde furioasele riposte ale republielor și o frică generalizată vizând pericolul ca URSS să basculeze într-o violență etnică necontrolată analogă celei în care se scufundă Iugoslavia. Să fie unde, firește, ideea că ceea ce ar înlocui comunismul în Uniunea Sovietică și Europa de Est nu ar fi democrația liberală, ci un naționalism intolerant și belicos și că substanța „noii ordini mondiale” care apare la sfîrșitul războiului rece este conflictul naționalist și nu pacea democratică.

Această concluzie este totuși foarte prematură. Nimeni nu poate pune la indoială posibilitatea unui cataclism etnic în Uniunea Sovietică, ținând cont de o întrepătrundere a populațiilor care face ca actualmente 60 000 000 de cetățeni sovietici (din care 1/2 ruși), să trăiască în afara republiei lor de origine. Dar trebuie să ne aducem aminte că dezintegrarea URSS este un preambul absolu necesar pentru ca democrația să se instaureze în fiecare parte a acestei țări. Gorbaciov visea însă o democrație unicificată, pe modelul celor din SUA sau din Franță, acoperind ansamblul teritoriului Uniunii Sovietice: acest vis este absolut realizabil. Deoarece într-o URSS, îndeajuns de liberală și considerat ca o autentică democrație, să-mi fragmente imediat în 14 țări grupuri naționale. În trecut, nu au preferat imperiul în locul Uniunii și au acceptat jocul unui stat puternic și coercitiv pentru a menține unitatea acestui imperiu. Această generație este prima care inversează

prioritățile: partizanii democrației ar trebui să se bucură de dezintegarea vechii Uniuni în loc să se teamă de ea.

Nu este evident nici că ar urma să avem de tratat cu 15 state independente și sclitoare, sau chiar mai mult, în locul vechii Uniuni. Bineînțelea, cele 8 republici care refuzaseră să semneze noul tratat unional propus de Gorbaciov înainte de 19 august (cele trei state baltice, împreună cu Moldova, Georgia și Armenia) vor deveni țări independente. Dar nimic nu spune că cele 9 republici rămase nu vor considera mai interesantă o formă oarecare de asociere politică permanentă, chiar dacă Ucraina, Bielorussia, Kazahstanul și altele său declarat recent independente. Aceste republici au fost silite să caute mai întâi suveranitatea și abia apoi independența în mare parte datorită caracterului detestabil al fostului Centru: nimeni nu vola să fie legat împotriva voinei sale de un cadavru malefic și aflat în putrefacție. Dar acum că, în urma puciului ratat, se demontează fostul Centru și i s-a substituit un Centru mai liberal și mai democratic, nu este sigur că mobilurile care încearcă să păstreze Uniunii mai sint în fel de puternice. Într-adevăr, decizia luată pe 2 septembrie de către republici de a suspenda Congresul deputaților poporului și de a pune în loc, urgent, o nouă structură statală de excepție, arată sigur că există în continuare între ele un teren de înțelegere important pentru viitorale cooperări.

Există posibilitatea, într-adevăr, de a imagina că elanul subit spre independență a unor țări ca Ucraina sau Bielorussia provine mai puțin din partea presiunii populare decât de la fostele elite comuniste, care încearcă desprăznuire să salveze situația. Aparatul partidului rămâne solid adaptat în Bielorussia și este la fel de conservator: conform primarului Leningradului, Anatoli Sobczak, declarația bielorusă de independență nu este decât un truc al partidului comunist pentru a impiedica naționalizarea bunurilor sale de către forțele democratice. Leonid Kravciuk, președintele Ucrainei este un vechi aparatik al partidului comunist, care de trei ani încearcă „să schimbe ambalajul” și se dă drept naționalist ucrainean. Cind Gorbaciov a fost arestat pe 19 august de Juriu, Kravciuk (spore deosebite de Elțin) a rămas în expectativă și a așteptat pentru a se pronunța contra puciului. De atunci, el încearcă să-l restituie și să restaurze credința: scaunul de președinte pe care speră să-l cștige la alegerile din 1 decembrie rămâne de cucerit. Kravciuk a manevrat rapid, apucindu-se brusc să susțină independența, pentru a devansa organizația naționalistă independentă Rukh; își va menține el poziția la toamnă, cind ucrainenii vor studia din nou cu grija problema? Nimeni nu poate spune. De asemenea, mulți conducători comuniști sau ex-comuniști ai republielor musulmane din Asia Centrală și din Azerbaidjan au supralicitat în cursa pentru independență, o cursă ce le apără ca singurul mijloc garantat pentru supraviețuirea politică. Dar majoritatea acestor republii nu sunt viabile ca țări independente și se poate considera că declarațiile lor de independență sunt o monedă de schimb în negociările viitoare asupra constituuirii unei noi Uniuni.

Așteptă, chiar și după cădere comu-

nismului, fosta comuniști rămân principala amenințare la adresa democrației, într-un sector ce se întinde din Balcani pînă în Asia Centrală. O evoluție identică apare în toată această regiune în care fosta comuniști iau din mers trenul anticomunismului și se reposiționează ca ultranationaliști. Primul conducător fosta comuniști care să compara astfel a fost sîrbul Slobodan Miloșevici, care ar fi suferit soarta altor dictatori comuniști puși în derulă în regiune dacă nu ar fi exaltat, cu o perfecție demagogie, o formă intolerantă și agresivă de naționalism sîrb, ce și exhibă efectele devastatoare astăzi în Croația.

Totuși, este crucial să recunoaștem că această evoluție nu apare în cel mai important dintre statele recent create din fosta Uniune Sovietică, Republica Rusă. Într-o epocă atât de recentă ca aceea a anilor '70, încrederea în dreptul Rusiei de a guverna de la Pacific la Dunăre, dacă nu și mai departe, era în inima doctrinei naționaliste rusești. Dar unul dintre fenomenele cele mai remarcabile ale erei post-brejneviste a fost evoluția de la gîndirea naționalistă rusă spre conceptul unei „mici Rusii”. Urmand exemplul lui Atatürk în anii '20 în Turcia, acești noi naționaliști au refuzat noțiunea de Imperiu și au susținut că principala datorie a naționaliștilor este restabilirea identității russă pe solul rus tradițional. Dacă Boris Elțin este astăzi avocatul cel mai cunoscut al „micii Rusii”, ideea a fost la origine lansată de Alexandr Soljenițin și a fost reluată de alii conservatori naționaliști ruși.

In zilele ce au urmat esecului puciului, Elțin și colegii săi ruși au comis greșeala de-a vorbi celorlalte republici despre o posibilă reevaluare a frontierelor. Capitalul de bunăvoie susținut de performanța lui Elțin ar putea fi rapid risipit dacă el ar da impresia că revine, pe cont propriu, la viziunile imperialiste ale fostului Centru: avertismentul a făcut să se nască, așa cum era previzibil, reacții ostile în Ucraina și în Kazahstan. Însă totuși, în trecutul lui Elțin arăta că nu va devine un nou „jar Boris”; este mult mai probabil că va lucra la conservarea unei Uniuni care să fie complet democratică și liberă aleasă. Deja, destule pagube au fost reparate într-o săptămână de negocieri intense între conducătorii Republicii Ruse și cei ai altor republici. În temere de ce privește o luptă pentru controlul armelor nucleare și a altor echipamente militare au fost considerate aplăcate. Tot așa cum Rusia și Lituania au semnat un tratat foarte rezonabil pentru a-și regla relațiile în lumea trecută, „cei 9” vor sfîrși prin a construi o nouă Uniune, fondată pe integrarea economică și pe existența unei armate comune.

Că și germanii, rușii sunt victime ale unei suspiciuni enorme: vecinii lor se tem că ei ar nutri intenții belicoase. Prea frecvent ne temem de ce e mai rău, decelind imediat în susținerea oferită de către germani Croației și Slovaciei o incercare de restaurare a

hegemoniei germane în Balcani sau deducind, din resurrecția drapelului rus, o întoarcere la imperiul tarilor. Acestea reacții sunt, evident, comprehensibile în lumina istoriei acestei țări. Dar este important ca noi să fim capabili să ne amintim de diferențe dintre imperialism și interese naționale legitime! Nici un guvern rus nu și poate permite să fie indiferent la soarta celor 30 de milioane de ruși ce trăiesc în afara Republicii Ruse, la fel după cum guvernul american sau francez nu sunt indiferenți cu privire la soarta otomaților reținuți în Liban. Se înțelege de la sine că orice guvern rus care ar fi indiferent va fi măturat curind și înlocuit de un regim mult mai inspirat. Este o sansă enormă pentru Occident că naționalismul rus a fost „capturat” de un conducător politic convenabil și liberal ca Elțin, de către că fi fost exploataț de un demagog ca Miloșevici.

Occidentul trebuie să-și depășească frica instinctivă față de naționalism. Guvernele occidentale nu ar avea nimic de cîștigat dacă ar înțota contra curențului istoriei. Încercind să susțină construcții politice „internacionaliste” ca vechea Iugoslavie sau federațiile sovietice, construcții al căror termen este depășit.

Aceeași problemă se pune și pentru conducători. Orice de importanță ar fi datoria noastră față de Mihail Gorbaciov, pentru rolul istoric monumental pe care l-a jucat, poziția sa se eroadează continuu și nu putem să ne oferim luxul de a lăsa ca sentimentalist să ne ascundă că puterea, în republike, este pe cale de a trece în mîinile unei noi generații. Putem evita un holocaust etnic, nu opunindu-ne acestor naționalisme, ci acceptîndu-le particularitățile și ghidindu-le spre o cale mai tolerantă și mai democratică. Deoarece în zone precum Europa de Est și Uniunea Sovietică, luptele naționaliste din prezent sunt premise indispensabile pentru apărarea democrațiilor stabile în viitor, așa cum au fost ele în Europa de Vest în secolul trecut.

Traducere și adaptare
NICOLAE BALTA

(după „Le Point” din 7 septembrie 1991)

COMEMORARE RIMBAUD

• La inițiativa Ministerului Culturii din Franța, între 19-20 octombrie va avea loc o manifestare, denumită „La Furie de Lire” în Franță și în Europa. Această inițiativă vizează, după modelul sărbătorilor muzicii, promovarea cărții și a scrierilor. Pe lîngă aceasta, pe data de 19 noiembrie, se va comemora centenarul morții lui Arthur Rimbaud.

In eadul acestelui manifestări, se organizează un concurs cu tema: „Nu există seriozitate la 17 ani”.

Concursul constă în trimiterea, la Serviciul Cultural al Ambasadei Franței, a unor poeme de Rimbaud retranscrise, fie a unor traduceri ale poemelor lui Rimbaud, fie a unor poeme originale, inspirate din opera sau viață lui Arthur Rimbaud.

Concursul se adresează persoanelor în vîrstă de pînă la 25 de ani, care trebuie să-și trimîtă poemele (însoțite de adresa proprie) înainte de 1 noiembrie 1991 la: „On n'est pas sérieux quand on a dix-sept ans”, Service Culturel, Ambasada Franței în România, strada Cristian Tell nr. 22, București.

O sută de exemplare din opera lui Rimbaud vor fi oferite cîștigătorilor. Prințele elicei dintre cele mai originale participări vor fi recompensate prin achiziția albumului Rimbaud în ediție de lux („La Pléiade”).